บทที่ 4

กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา

จากการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอัมพวาเพื่อการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวที่ในบทที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการประมวลข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและรายงานต่างๆ และการสำรวจภาคสนามในพื้นที่ เมื่อนำมาสังเคราะห์ร่วมกับความคิดเห็นที่ได้จากการเสวนา การประชุมสัมมนาระดมความคิด และการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นและผู้แทนชุมชน สามารถนำมาสรุปและประมวลเป็นกรอบแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวาในบทนี้ และข้อเสนอแนะในการกำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง รวมทั้งใช้กำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่

4.1 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา

4.1.1 องค์ประกอบทางด้านกายภาพ

4.1.1.1 ด้านสถาปัตยกรรม

ก) การวางอาคาร

- การวางอาคารหันหน้าให้คลอง เป็นลักษณะที่มีอยู่เดิมของชุมชนริมน้ำ ด้านหน้าหันสู่คลองเพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำในชีวิตประจำวัน ด้านหลังเป็นสวนเพาะปลูก
- การวางอาคารหันหน้าเข้าหาถนน เป็นลักษณะอาคารที่เกิดขึ้นในสมัยที่มีระบบคมนาคมทางถนน พ.ศ.2516 ซึ่งอยู่ถัดออกจากลำคลองเข้าไปยังพื้นที่ด้านหลังมากขึ้น

ข) ลักษณะอาคารริมน้ำ

- ลักษณะภายในอาคาร

ลักษณะ	แบบเรือนแถว	แบบเรือนไทยโบราณ	แบบลักษณะพื้นบ้าน	แบบลักษณะร่วมสมัย
- จำนวนชั้น	สูง 1 ชั้น	สูง 1 ชั้น	สูง 1-2 ชั้น	สูง 2-3 ชั้น
- หลังคา	รูปทรงจั่ว/ทรงปั้นหยา วัสดุมุงด้วยกระเบื้องว่าวและสังกะสีลูกฟูก	รูปทรงจั่วสูง/ทรงมนิลา วัสดุมุงด้วยกระเบื้องและสังกะสีลูกฟูก	ทรงจั่ว/เพิงหมาแหงน วัสดุมุงด้วยสังกะสี	ทรงจั่วและทรงตึก ค.ส.ล. วัสดุมุงด้วยกระเบื้องลอน
- ประตู	แบบบานเฟี้ยมไม้และประตูบานคู่	บานเปิดคู่		เหล็กพับ/เลื่อนปิด/ประตูเหล็กม้วน
- หน้าต่าง/ช่องลม	แบบปานเปิดคู่ไม้และแบบเจาะช่องลม	บานลูกฟักเปิดออก มีช่องลม ใต้หลังคาลวดลายประดับ	แบบบานกระทุ้งสังกะสีและบานกระจกเปิดคู่	เป็นกระจกและบานไม้
- ฝ้าเพดาน	แบบแผ่นไม้กระดานตีซ้อนทับกัน			
- ฝาผนัง	ฝาไม้กระดานตีซ้อนเกล็ด	ฝาปะกนและฝาไม้กระดานวางซ้อนทับ	ไม้กระดานวางซ้อนทับ/ฝาสังกะสี	ก่ออิฐฉาบปูน
- พื้น	ไม้กระดานแผ่นใหญ่	ไม้แผ่นกระดานกว้าง ปูบนตงหรือรอด	ไม้กระดาน	ไม้/กระเบื้องปู

ลักษณะบ้านแบบเรือนแถว

ลักษณะบ้านแบบเรือนไทยโบราณ

ลักษณะบ้านแบบพื้นบ้าน

ลักษณะบ้านแบบร่วมสมัย

ลักษณะประตูบานคู่และบานเฟี้ยมไม้

ลักษณะหน้าต่างแบบบานเปิดคู่ไม้และแบบเจาะช่องลม

ฝ้าเพดานใช้ไม้กระดานตีตามแนวยาวกับบ้าน

ลักษณะช่องลม

ฝาเรือนไม้กระดานตีซ้อนเกล็ด

พื้นเรือนไม้กระดาน

- ลักษณะภายนอกอาคาร
  - ระเบียงทางเดินเท้าหน้าบ้าน เดิมเป็นทางเดินไม้ วางแนวยาวขนานกับคลอง ต่อมาเทศบาลตำบลอัมพวาปรับปรุงเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กแทนพื้นไม้
  - บันไดริมน้ำ เดิมเป็นบันไดไม้ ปัจจุบันเป็นบันไดคอนกรีต ยึดโดยเสาปูนปักลงไปในน้ำ วางพาดกับทางเดินหน้าบ้าน
  - ศาลา/ชานยื่นหน้าบ้าน มีทั้งแบบหลังคาทรงจั่ว มีม้านั่งไม้พิงหลัง แบบศาลาทรงเพิงหมาแหงน แบบชานยื่นพื้นไม้ โล่งไม่มีหลังคา
  - ที่เก็บเรือ มีเพียงบางบ้าน เป็นเพิงมีหลังคา
  - กระถางธูปแขวน แขวนหน้าบ้าน ยึดติดกับชายคาที่ยื่นเป็นกันสาดหน้าบ้าน
  - ราวตากผ้า ใช้ลวดขึงยึดกับเสาเหล็กที่ค้ำชายคา
  - สะพานข้ามคลอง เป็นสะพานคอนกรีต โล่งไม่มีหลังคา

ทางเดินเท้าหน้าบ้านเรือนแถวริมคลอง

บันไดคอนกรีตพิงกับพื้นทางเดินหน้าบ้านของแต่ละหลัง

ศาลาริมน้ำยื่นล้ำในคลองเชื่อมกับทางเดินไว้พักผ่อนหน้าบ้าน

ที่เก็บเรือ | ราวตากผ้าหน้าบ้าน | สะพาน ค.ส.ล

ค) ศาสนสถาน

- *วัด* เป็นศูนย์กลางของชุมชน ได้แก่ วัดอัมพวันเจติยาราม วัดพระยาญาติ(วัดปากง่าม) วัดจุฬามณี วัดดาวดึงษ์ วัดภุมรินทร์กุฎีทอง
- *โรงเจ* เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน รูปแบบอาคารหลังคาทรงจีน ได้แก่ โรงเจเง็กเซ็งซำเป้าเก็งเต๊ง

ง) สภาพปัญหาด้านสถาปัตยกรรม

1) เริ่มมีอาคารที่มีขนาด ความสูง สัดส่วน และวัสดุก่อสร้างไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชนริมน้ำแทรกตัวอยู่ในกลุ่มอาคารริมน้ำดั้งเดิม
2) มีการก่อสร้างอาคารหรือการต่อเติมอาคาร ยื่นล้ำแนวลำคลองไม่มีการควบคุม
3) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร มีการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบ วัสดุ สีที่ใช้ ขัดแย้งกับความเป็นลักษณะเฉพาะตัว ขาดการอนุรักษ์และปรับปรุงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร
4) สภาพอาคารที่เสื่อมโทรม ใช้งานได้ไม่เต็มที่ ขาดการบูรณะปรับปรุงให้กลับมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5) ขาดการควบคุมรูปแบบอาคาร ที่มีการใช้งานไม่สัมพันธ์กับกิจกรรมของชุมชนริมน้ำ
6) การต่อเติม เปลี่ยนแปลงเพิ่ม จำนวนชั้นและพื้นที่ กับอาคารให้สูงขึ้น เช่น ต่อยื่นขึ้นไปบนหลังคาหรือดาดฟ้า ขาดการวางมาตรการควบคุมทางสถาปัตยกรรมในการต่อเติมที่เปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม
7) ขาดการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารลักษณะเรือนไม้สมัยโบราณที่มีคุณค่า เพื่อส่งเสริมศักยภาพของสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ในชุมชนริมน้ำ

อาคารทรุดโทรม

อาคารตึกแถวไม่กลมกลืนกับอาคารสองข้าง

การต่อเติม เปลี่ยนแปลงรูปทรงไปจากเดิม

อาคารเก่าแก่มีสภาพถูกปล่อยร้าง ขาดการปรับปรุง

4.1.1.2 ด้านภูมิสถาปัตยกรรม

ก) พื้นที่ริมน้ำด้านหน้าอาคาร

- บริเวณหน้าอาคารพาณิชย์ในย่านการค้าและบริการ (หน้าตลาด) มีการใช้งานดังนี้
  - ที่ตั้งของแผงขายของของแม่ค้าติดริมคลอง และตั้งขายของที่หน้าร้าน
  - ทางเดินเชื่อมภายในพื้นที่
  - ท่าเทียบเรือ จุดขึ้น-ลงเรือรับจ้างของชุมชน
  - ที่วางเก็บของ อุปกรณ์ทำมาหากิน
- บริเวณหน้าอาคารเรือนแถวในย่านพักอาศัย (ตลอดแนวคลองอัมพวา) มีการใช้งานดังนี้
  - ทางเดินเท้า เป็นพื้นที่ที่ใช้สัญจร
  - ทางเดินรถ จักรยาน จักรยานยนต์ รถเข็นส่งของ-ขายของ
  - ที่จอดรถ เก็บเรือ จุดถ่ายสินค้า
  - นั่งพักผ่อนที่ทางเดิน หรือที่ศาลาที่ยื่นจากทางเดิน ราวตากผ้า
  - วางกระถางต้นไม้ ถังขยะ สิ่งของเครื่องใช้ของแต่ละบ้าน
- บริเวณหน้าอาคารริมคลองบางจาก มีการใช้งานดังนี้
  - ระเบียงชานนอก ใช้พักผ่อนรับแขกหน้าบ้าน มีทั้งแบบที่มีหลังคาคลุมและไม่มีหลังคา
  - วางสิ่งของเครื่องใช้ของแต่ละบ้าน วางกระถางต้นไม้
  - ทำครัว

ข) พื้นที่ด้านหลังอาคารริมน้ำ

แบ่งลักษณะการใช้สอย 4 ลักษณะ

- พักอาศัย
- วางของ เก็บของ
- เพาะปลูก
- วางแผงขายของ

ค) ต้นไม้และไม้ประดับ

มีต้นไม้ขึ้นบริเวณด้านหลังอาคารริมน้ำที่เกิดขึ้นในสวน จำพวกมะพร้าว มะขาม มะม่วง ต้นโพธิ์ และมีการใช้ต้นไม้กระถางประดับไว้หน้าบ้าน เช่น เฟื่องฟ้า

ง) พื้นที่ว่างโล่งของชุมชน

- พื้นที่ว่างที่เป็นศูนย์กลางชุมชนในย่านที่พักอาศัยหนาแน่น เป็นที่ว่างมาใช้ร่วมกันในชุมชน ที่ด้านหลังอาคารริมน้ำ ใช้ทำกิจกรรม เช่น ที่ตั้งศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ที่นัดพบ ขายของ จอดรถ วิ่งเล่น
- พื้นที่ว่างที่เป็นสนามของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 อัมพวา โรงเรียนล้อมรัก (ราษฎร์ยกเองเดิม) ใช้ทำกิจกรรมสำหรับชุมชน เช่น พักผ่อน เล่นกีฬา จอดรถขนาดเล็ก
- พื้นที่ว่างภายในวัดและหน้าโรเจ
- พื้นที่ว่างริมแม่น้ำแม่กลอง หรือบริเวณหน้าเขื่อนหน้าที่ว่าการอำเภอ
- พื้นที่ว่างสวนสาธารณะ บริเวณอุทยาน ร.2

จ) สิ่งปลูกสร้างทางภูมิทัศน์

- *เขื่อน* เป็นการนำหินทิ้งมาวางทับๆกัน เพื่อกันการถูกกัดเซาะของตลิ่ง มักจะไม่ค่อยพบเขื่อนที่เป็นธรรมชาติที่เอาไม้ไผ่มาปักสานขัดกันเป็นรั้วกันคลื่น
- *พื้นผิวชนิดแข็ง* แบ่งเป็น
    - พื้นไม้ ใช้กับพื้นเป็นทางเดินลาดเอียงของสะพานไม้ข้ามคลอง ใช้ปูพื้นช่องทางเดินระหว่างอาคารเรือนแถว ใช้ปูปิดท่อด้านล่าง เว้นร่องระหว่างทางเดินคอนกรีตหน้าบ้านกับพื้นบ้าน

- พื้น ค.ส.ล. ใช้ปูทางเดินเท้าริมคลองอัมพวาทั้งสองฝั่ง ทางเดินในซอย ใช้กับพื้นของสะพานคอนกรีตข้ามคลอง ใช้เป็นพื้นสำเร็จวางตามทางเดินบนดินหรือคันดินร่องสวน
- พื้นยางมะตอย ใช้ปูพื้นทางเดินที่ต่างระดับ เป็นพื้นลาดเอียง

- *ส่วนประกอบประดับอาคารและถนน*
  - โคมไฟหรือเสาไฟ มีทั้งแบบหลอดไฟฟลูออเรสเซนท์ ติดตั้งใต้ชายคาของอาคารเรือนแถว และแบบเสาไฟคอนกรีต ตดตั้งริมคลองและริมถนนในชุมชน
  - ภาชนะปลูกต้นไม้ มีแบบกระถางวางบนพื้นทางเดินและแบบแขวน
  - ที่รองรับขยะ มีทั้งแบบกระถางลวดลายมังกรและพลาสติก
  - ตู้โทรศัพท์
  - ราวตากผ้า
  - ป้ายชื่อร้าน ป้ายประกาศ มีทั้งแผ่นไม้ สังกะสี เหล็ก
  - กันสาด ทั้งแบบผ้าใบและตาข่ายไนลอน
  - เสาที่กั้นรถ

ท่าเทียบเรือ

แนวเสาไฟฟ้าในคลองอัมพวา

ต้นไม้กระถาง

ป้ายชื่อร้านค้า

ถังขยะ

กระถางธูป

ฉ) สภาพปัญหาด้านภูมิสถาปัตยกรรม

1) สภาพภูมิทัศน์โดยรอบยังขาดเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่น
2) ขนาด วัสดุพื้นผิวของทางเดินเท้าริมน้ำ และเฟอร์นิเจอร์ถนนไม่สัมพันธ์กับชุมชนและสภาพแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อ ทัศนียภาพโดยรวมของชุมชน
3) พื้นที่ด้านหลังอาคารริมน้ำเสื่อมโทรม ไม่เป็นระเบียบ มีทัศนียภาพที่ไม่น่าดู
4) มีการใช้ทางเดินเท้าริมคลองที่ปะปนบนทางสัญจรของรถจักรยานยนต์กับคนเดินเท้า ทำให้คับแคบและเกิดอุบัติเหตุต่อผู้ใช้เส้นทาง
5) พื้นที่ว่าง ซอกหลืบ ช่องทางเดินของชุมชนใช้งานได้ไม่เต็มที่ มีการปิดล้อมเข้าถึงยาก ขาดการเชื่อมโยงของที่ว่างต่างๆของทั้งชุมชน และออกแบบปรับปรุงพื้นผิว ทางเดิน ลานกิจกรรม เป็นต้น
6) มุมมองไปยังพื้นที่ริมน้ำ ถูกบดบัง
7) เส้นแนวขอบฟ้า (Skyline) ของอาคารริมน้ำเปลี่ยนแปลงไม่สัมพันธ์กับแนวหลังคาอาคารเดิม

ที่ว่างรกร้าง มีทัศนียภาพไม่น่าดู

ทางเดินเท้าไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

เพิงขายของบดบังมุมมองริมน้ำ

เส้นแนวขอบฟ้า (skyline) ของอาคารริมน้ำถูกทำลายจากอาคารสมัยใหม่

บ้านเรือนที่มีสภาพเสื่อมโทรม

4.1.1.3 **ด้านสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ**

ก) การคมนาคม

- ทางบก แบ่งประเภทรถที่ให้บริการชุมชน ดังนี้
    - รถจักรยานยนต์รับจ้าง
    - รถสองแถวประจำทาง 4 ล้อ สายแม่กลอง-โรงเจอัมพวา
    - รถสองแถวประจำทาง 6 ล้อ สายสมุทรสงคราม-ราชบุรี (บางนกแขวก)
    - รถโดยสารประจำทางสายกรุงเทพฯ-ดำเนินสะดวก และสมุทรสงคราม-กรุงเทพฯ
- ทางน้ำ ประเภทการให้บริการของเรือ ได้แก่
    - เรือเมล์ (เรือหางยาวประจำทาง) เส้นทางแม่กลอง-คลองผีหลอก-คลองอัมพวา-คลองแควอ้อม
    - เรือหางยาวรับจ้างเหมาเฉพาะ ว่าจ้างตามเส้นทางรับส่งประจำ
    - เรือหางยาวรับจ้างเหมา ไม่ประจำเส้นทาง

ข) การประปา

ให้บริการเฉพาะในเขตเทศบาลเท่านั้น โดยอาศัยน้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำดิบ ซึ่งปัจจุบันยังไม่เพียงพอกับความต้องการของชุมชน ดังนั้นชุมชนรอบนอกจึงใช้น้ำจากน้ำบาดาล น้ำคลอง และน้ำฝนในการอุปโภคบริโภค

ค) การไฟฟ้า

ให้บริการโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม และมีจุดบริการที่ที่ทำการไฟฟ้าเทศบาลตำบลอัมพวา

ง) โทรศัพท์

ให้บริการจากชุมสายโทรศัพท์อัมพวา ส่งสัญญาณไปตู้ที่มีไว้ให้บริการชุมชนบริเวณตลาด บริเวณหน้าโรงเจ บริเวณทางเชื่อมไปวัดอัมพวัน บริเวณปากทางเข้าถนนประชาอุทิศ และบริเวณหน้าอุทยาน รัชกาลที่ 2

จ) ไปรษณีย์โทรเลข

มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภออัมพวาบริเวณที่ว่าการอำเภอ

ฉ) สถานีดับเพลิง

มีฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีรถดับเพลิง และมีถังสูงเก็บน้ำสำรองไว้บริการตรงข้ามกับวัดอัมพวันเจติยาราม

ช) การระบายน้ำ

สำหรับอาคารบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำ ส่วนใหญ่ระบายน้ำโดยตรงจากครัวและห้องน้ำลงสู่คลอง ส่วนระบบท่อระบายน้ำมีเฉพาะบนถนนพวงสมบูรณ์ ถนนศรีอัมพวา ถนนโชติดำรงค์ และถนนประชาเศรษฐ์ ซึ่งเป็นย่านพาณิชยกรรมของเมืองเท่านั้น

ซ) สะพาน

- สะพาน ค.ส.ล. ได้แก่ สะพานเดชาดิศร สะพานเทศบาล สะพานข้ามกลางคลองอัมพวา และสะพานข้ามคลองบางจาก
- สะพานไม้ ได้แก่ สะพานข้ามคลองดาวดึงษ์หน้าวัดพระยาญาติ
- สะพานเหล็ก ได้แก่ สะพานข้ามคลองอัมพวาหน้าวัดพระยาญาติ

ฌ) ห้องน้ำสาธารณะ

ยังไม่มีบริการ ทำให้ต้องไปใช้ห้องน้ำของวัด

ญ) การกำจัดขยะมูลฝอย

การให้บริการของเทศบาล มีที่ทิ้งขยะอยู่ที่ตำบลบางบ่อ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม พื้นที่ 11 ไร่ กำจัดขยะโดยวิธีผึ่งแดดและเผา

ฎ) สภาพปัญหาด้านสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ

1) ที่ตั้งของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ไม่สอดคล้องกับรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
2) ขาดการจัดการน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือน
3) ขาดหัวดับเพลิงและที่สำรองน้ำใช้ในช่วงที่เกิดไฟไหม้
4) ขาดศาลาที่พักผู้โดยสาร สำหรับรอขึ้น-ลงรถประจำทางที่จุดทางแยก ทางเชื่อมริมถนนภายในชุมชน
5) ขาดห้องน้ำสาธารณะ
6) ขาดระบบป้องกันเพลิงไหม้ที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการทางเดินริมน้ำที่ไม่เหมาะสม

ขาดจุดพักรอรถโดยสาร

ถังดับเพลิงไม่เพียงพอ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้เวลาเกิดเพลิงไหม้จริง การติดตั้งไม่เหมะสม

4.1.2 องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ก) ลักษณะทางเศรษฐกิจ

- *โครงสร้างทางเศรษฐกิจและรายได้ประชากร* ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาเป็นพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม รับราชการ ฯลฯ
- *ด้านเกษตรกรรม* พื้นที่ชุมชนอัมพวาอยู่บริเวณที่ราบลุ่ม ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกไม้ยืนต้น พืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้คือ มะพร้าว ลิ้นจี่ และส้มโอ
- *ด้านอุตสาหกรรม* ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตน้ำตาลมะพร้าว ผลิตทอฟฟี่ และขนมหวาน
- *ด้านการค้า ผลิตภัณฑ์ และบริการ* ย่านพาณิชยกรรมอยู่ริมคลองอัมพวาในเขตเทศบาลตำบลอัมพวาและบริเวณสองข้างถนนประชาเศรษฐ์ ส่วนใหญ่เป็นการค้าปลีกสินค้าประเภทที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน อาหาร ผลผลิตทางการเกษตร สินค้าแปรรูปอย่างง่าย
- *ด้านการท่องเที่ยวและเทศกาลงานประเพณี* มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเกี่ยวข้องกับศาสนสถานและศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ อุทยาน ร.2 วัดอัมพวันเจติยาราม วัดจุฬามณี วัดดาวดึงษ์ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต.ปลายโพงพาง โฮมสเตย์บริเวณคลองแควอ้อม เทศกาลและงานประเพณี เช่น เทศกาลกินเจ งานวันส้มโอขาวใหญ่ งานวันลิ้นจี่ งานอุทยาน ร.2 ฯลฯ

ข) ลักษณะทางสังคม

- *จำนวนประชากร* จำนวนประชากรปัจจุบันในเขตเทศบาลมีทั้งสิ้น 6,369 คน เฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน ความหนาแน่น 2,548 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายไทย และมีบางส่วนเป็นคนไทยเชื้อสายจีน
- *การศึกษา* ในเขตเทศบาลตำบลอัมพวามีโรงเรียนระดับชั้นอนุบาล-ประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ เทศบาล 1 เทศบาล 2 เทศบาล 3 โรงเรียนล้อมรัก(ราษฎร์ยกเอง) โรงเรียนวิริยะวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ได้แก่ โรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย โรงเรียนวัดบางกะพ้อม
- *การนับถือศาสนา* ประชากรเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ
- *การประกอบอาชีพ* ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยปลูกพืชสวนจำพวก มะพร้าว ส้มโอ ลิ้นจี่ ทำน้ำตาลมะพร้าว น้ำตาลปึก ส่วนในย่านพาณิชยกรรมมีการค้าขายของชำ ทำอาหารและขนม ขายอุปกรณ์ทางการเกษตร และมีบางส่วนรับราชการและรับจ้าง
- *ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน* ปัญหาภายในชุมชนคือ ปัญหายาเสพติด การพนัน และลักทรัพย์ทำร้ายร่างกาย ซึ่งมีอยู่ไม่มากนักและโดยทั่วไปอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรง
- *การสาธารณสุข* ภายในเขตเทศบาลไม่มีโรงพยาบาลหรือสถานีอนามัยของรัฐ มีเพียงคลีนิกเอกชน 3 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 3 ร้าน ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล 1 แห่ง แต่มีโรงพยาบาลขนาดเล็กของรัฐ 1 แห่ง อยู่ใกล้กับเทศบาล

ค) สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม

1) การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีน้อย ประชาชนบางส่วนมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ
2) ประเพณี วัฒนธรรมรูปแบบกิจกรรมทางน้ำที่มีคุณค่าเลือนหายไป
3) ขาดจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์ และรักษาสภาพแวดล้อม
4) ขาดแหล่งให้ความรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน
5) ขาดการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว

อุทยาน ร.2

วัดอัมพวันเจติยาราม

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในอัมพวามีมาก แต่ไม่ค่อยมีคนรู้จัก เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์

4.2 เอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา

ชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนริมน้ำดั้งเดิมที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่น่าสนใจโดดเด่นกว่าชุมชนริมน้ำอื่นๆ เอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวาจำแนกออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่เอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ เอกลักษณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และเอกลักษณ์ทางด้านจินตภาพความรู้สึก

4.2.1 เอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ

1) โครงข่ายการตั้งบ้านเรือน รูปแบบการวางอาคารตามแนวเส้นทางน้ำ

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา โดยทั่วไปจะวางอาคารตามแนวยาวขนานไปกับลำคลอง (Linear Settlement) โดยหันด้านหน้าเข้าหาคลอง ลักษณะอาคารเป็นเรือนแถว หรือบ้านเดี่ยวที่สร้างติดๆกัน พื้นที่ด้านหลังถัดเข้าไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม การสัญจรในอดีตใช้เส้นทางน้ำเป็นหลัก ปัจจุบันใช้ถนนด้านหลังและทางเดินเท้าริมน้ำด้านหน้า ในบางบริเวณมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) โดยพื้นที่ด้านหลังถัดจากเรือนริมน้ำจะมีการสร้างบ้านเรือนหันหน้าเข้าหาทางเดินซึ่งเชื่อมต่อกับทางเดินเท้าริมน้ำ หรือถนนด้านหลัง

2) รูปแบบอาคารเรือนแถวไม้ ริมน้ำและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

อาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำ เป็นเรือนแถวเก่าที่สร้างติดกันหรือต่อเนื่องกันเป็นแนวยาวตลอดลำคลอง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเรือนแถวริมน้ำดั้งเดิมที่นิยมสร้างในสมัย ร.2-ร.7 เป็นชุมชนการค้าริมน้ำเก่าที่เคยรุ่งเรืองในอดีต มีรูปทรงแบบเรือนไม้ หลังคาทรงจั่วแฝดวางติดกัน หรือหลังคาทรงปั้นหยา ประตูเป็นบานเฟี้ยมไม้ยาวเปิดตลอดทั้งห้องแถว มีบันไดท่าน้ำหน้าบ้าน และมีทางเดินเท้าหน้าบ้านเชื่อมถึงกันตลอด

3) ใช้วัสดุก่อสร้างอาคารเป็นไม้

การสร้างอาคารบ้านเรือนโดยใช้วัสดุไม้เป็นหลักถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา องค์ประกอบอาคาร เช่น ฝาเรือน ประตู หน้าต่าง ช่องลม และโครงสร้างอาคาร ส่วนใหญ่สร้างจากไม้ รูปแบบและโครงสร้างอาคารและองค์ประกอบอาคารที่สร้างด้วยไม้ ตลอดจนการใช้สีสันของอาคารในกลุ่มโทนสีธรรมชาติ ทำให้อาคารริมน้ำกลมกลืนกันทั้งชุมชน

4) สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของ โดยมีคลองเป็นฉากหน้า และมีแนวต้นมะพร้าวสูงเป็นฉากหลังของอาคารเรือนแถวริมน้ำ 2 ฝั่งของคลองอัมพวา ก่อให้เกิดทัศนียภาพและบรรยากาศที่สงบและร่มรื่นน่าอยู่ เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของคลองอัมพวา คุณภาพน้ำที่อยู่ในระดับดี ช่วยให้วิถีชีวิตริมน้ำคงอยู่ได้ ประชาชนสามารถใช้น้ำในการอุปโภคประจำวัน

4.2.2 **เอกลักษณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม**

1) กิจกรรมทางน้ำ

- กิจกรรมที่ยังคงอยู่ในชุมชน คือการใช้ลำคลองในการสัญจร โดยใช้คลองอัมพวา คลองผีหลอก แม่น้ำแม่กลอง คลองแควอ้อม เป็นต้น เรือที่ใช้เป็นพาหนะมีหลายประเภท เช่น เรือหางยาวสำหรับรับจ้าง หรือเป็นเรือประจำทาง เรือลำสั้นใช้ในการขนส่ง เรือชีป้ายสำหรับค้าขายสินค้าตามบ้านเรือน และมีการพายเรือของพระภิกษุมาบิณฑบาตในช่วงเช้าตามบ้านเรือน

- กิจกรรมที่เลือนหายไปจากชุมชน คือ

✷ ตลาดน้ำอัมพวา เคยเป็นตลาดนัดทางน้ำที่มีผู้คนมากมายจากจังหวัดและอำเภอข้างเคียงนำผลิตผลจากเรือกสวนไร่นา และสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคบรรทุกเรือมาค้าขายกันในวันนัด มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งในคลองและบนเรือนแถวริมน้ำตลอดคลอง ตลาดน้ำอัมพวาเคยเป็นตลาดน้ำขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ ปัจจุบันสูญหายไปแล้ว คงเหลือแต่ความทรงจำให้ระลึกถึงความรุ่งเรืองในอดีต ตลาดน้ำในปัจจุบันที่ยังคงเหลืออยู่คือ ตลาดน้ำท่าคา ซึ่งยังคงจัดให้มีนัดในวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 15 ค่ำ แต่มีจำนวนเรือไม่มากนัก

✷ ประเพณีแข่งเรือ จัดขึ้นบริเวณหน้าตลาดอัมพวา มีการนำเรือจากตำบลและจังหวัดต่างๆ เข้าร่วมประกวดและแข่งขัน จุดเข้าเส้นชัยจะมีประชาชนมายืนดูกัน 2 ฝั่งทางเดินริมน้ำ และบริเวณสะพานข้ามคลอง

2) การละเล่น การแสดง

อัมพวา เป็นแหล่งรวมของศิลปินที่มีฝีมือเป็นจำนวนมาก เป็นแหล่งกำเนิดของนักดนตรีไทยและผลิตเครื่องดนตรีไทย เช่น ระนาด ซอ มีโรงเรียนสอนดนตรีไทยที่วัดภุมรินทร์กุฎีทอง มีการละเล่น การแสดง เช่น หุ่นกระบอก การบรรเลงดนตรีไทย

3) ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น

ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ลิ้นจี่ ส้มโอ มะพร้าว น้ำตาลมะพร้าว มีการจัดงานเทศกาลผลไม้ประจำปี อัมพวายังเป็นแหล่งปลูกมะพร้าวซอแห่งเดียวของประเทศ นอกจากนี้อัมพวายังมีการผลิตเครื่องเบญจรงค์ที่มีคุณภาพดีที่สุดของประเทศ มีการผลิตเครื่องจักสานจากก้านมะพร้าว และเครื่องใช้จากกะลามะพร้าว

4) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์

อัมพวาเป็นดินแดนต้นวงศ์ราชินีกุล โดยท้าวแก้วผลึก บรรพสตรีของสมเด็จพระอมรินทรามาตย์ (พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 1) เป็นผู้สร้างวัดจุฬามณี บริเวณด้านหลังวัดเคยเป็นนิวาศสถานของท่านทองและท่านส้น พระบิดาและพระมารดาของสมเด็จพระอมรินทรามาตย์ ที่สำคัญยิ่งคือบริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม เป็นสถานที่ประสูติของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 มีการสร้างอุทยานรัชกาลที่ 2 เพื่อระลึกถึงพระองค์ มีการจัดงานสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่อุทยานรัชกาลที่ 2 ขึ้นทุกปี อัมพวายังเป็นสถานที่รับการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีวัดวาอารามหลายแห่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม

5) ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน

ชาวอัมพวาที่อาศัยบริเวณเรือนแถวริมน้ำมามาแต่เดิม ส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน จะเห็นได้จากป้ายชื่อร้านเดิมมักมีภาษาไทยและภาษาจีนคู่กัน มีการสร้างโรงเจบริเวณใกล้วัดพระยาญาติ มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมจีนในบริเวณโรงเจในช่วงเทศกาลต่างๆตลอดปี เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่งของอัมพวา

2.3 เอกลักษณ์ด้านจินตภาพของชุมชน

เอกลักษณ์ด้านจินตภาพเป็นเอกลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกที่ได้สัมผัส รับรู้ หรือเกิดจากความคุ้นเคยของคนในชุมชนที่มีต่อพื้นที่ชุมชนอัมพวา

1. **เส้นทาง** (Path) เส้นทางริมคลองอัมพวามี 2 ลักษณะคือ

ทางน้ำ เป็นเส้นทางสัญจรสู่บ้านที่อยู่ติดริมน้ำ ในสวน และใช้เป็นเส้นทางพายเรือมาค้าขาย โดยมีคลองอัมพวาเป็นเส้นทางหลักในชุมชน มีเส้นทางสัญจรหลักเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบชุมชนคือ แม่น้ำแม่กลอง คลองแควอ้อม คลองผีหลอก คลองบางจาก คลองลัดตาโขติ

ทางบก มีเส้นทางสัญจรหลักทางรถยนต์ที่เชื่อมจากถนนภายนอกเข้าสู่ชุมชน คือถนนประชาเศรษฐ เป็นถนนสำคัญของเมืองที่ตัดผ่านใจกลางชุมชน เส้นทางสัญจรที่สำคัญอื่นๆในชุมชนประกอบด้วยถนนซอยที่เชื่อมโยงสู่ชุมชนรอบๆ เช่น ถนนประชาอุทิศ ซึ่งเป็นเส้นทางไปยังชุมชนประชาอุทิศ ชุมชนโรงเจ ถนนในย่านพาณิชยกรรม ได้แก่ ถนนพวงสมบูรณ์ ถนนเลียบนที ถนนศรีอัมพวา ที่เชื่อมไปยังพื้นที่ริมน้ำ และถนนถนนอัมพวานิเทศน์ที่แยกเข้าวัดอัมพวันเจติยารามและโรงเรียน

เส้นทางสัญจรทางเท้า ที่เป็นเส้นทางที่ใช้ประจำของชุมชนคือ ทางเดินริมคลอง เชื่อมบ้านเรือนถึงกันตลอดทั้ง 2 ฝั่ง บริเวณเรือนแถวริมน้ำ มีเส้นทางเดินเชื่อมจากทางเดินริมคลองไปยังถนนด้านหลัง คือ ถนนประชาอุทิศและถนนประชาเศรษฐ์ โดยใช้ช่องว่างระหว่างอาคารริมน้ำที่มีอยู่เป็นระยะ

2. **ศูนย์รวม** (Node) ศูนย์รวมกิจกรรมของคนในชุมชนอัมพวา คือบริเวณที่ว่างภายในชุมชนหรือบริเวณที่พบปะ ทำกิจกรรมประจำวันของชุมชน โดยมี 3 ระดับ คือ

- ระดับอำเภอ เป็นศูนย์รวมกิจกรรม เช่น พักผ่อน ออกกำลังกาย จัดงานประเพณี โดยจัดอยู่บริเวณหน้าอำเภอหรือหน้าเขื่อนริมแม่น้ำแม่กลอง
- ระดับย่าน เป็นจุดศูนย์รวมของคนในชุมชนคลองอัมพวาที่มารวมกลุ่มกัน อยู่บริเวณหน้าตลาดอัมพวา ท่าเทียบเรือ เชิงสะพานเทศบาล ใช้สำหรับนั่งเล่น ขายของ ส่วนพื้นที่ภายในวัดอัมพวันเจติยาราม หน้าโรงเจ ภายในสนามโรงเรียน เป็นกิจกรรมประเภทที่จอดรถ เล่นกีฬา ออกกำลังกาย
- ระดับละแวกบ้าน มีศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชนบริเวณโล่ง ที่ว่างในละแวกกลุ่มบ้านของตน เช่น ใต้ต้นไม้ ที่ตั้งศาลเจ้า บริเวณทางเดินเท้าริมน้ำ ตามจุดทางแยก หรือหน้าร้านค้า ใช้ทำกิจกรรม เช่น นั่งเล่น พักผ่อน

3. **ย่าน** (District) เป็นเอกลักษณ์หรือตัวตนของพื้นที่หรือบริเวณที่เกิดจากลักษณะเฉพาะของคน กิจกรรม และการใช้พื้นที่ ย่านสำคัญของอัมพวา ได้แก่ ย่านพาณิชยกรรม อยู่บริเวณตลาดอัมพวา มีกิจกรรมการค้าขายตามร้านค้า อาคารตึกแถว แผงขายของตลาดสด ร้านอาคาร ย่านศูนย์ราชการ อยู่บริเวณที่ว่าการอำเภออัมพวา ย่านพักอาศัยริมน้ำ เป็นกลุ่มบ้านเรือนริมน้ำที่มีทัศนียภาพสวยงามของชุมชน ย่านศาสนสถาน อยู่บริเวณที่วัดและโรงเจ

4. **เส้นขอบ** (Edge) ชุมชนริมน้ำ มีเส้นขอบที่สำคัญของชุมชนได้แก่ แนวต้นมะพร้าวที่ขึ้นสูงโดยรอบด้านหลังชุมชนริมน้ำ เป็นเส้นขอบระหว่างชุมชนกับพื้นที่เกษตรกรรม แนวถนนรอบนอกของชุมชนที่ช่วยกำหนดขอบเขตพื้นที่เมือง และเส้นขอบเขตคลองที่เชื่อมต่อจากคลองอัมพวา

5. **จุดหมายตา** (Landmark) ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพที่โดดเด่นเป็นจุดสังเกตหรือจุดหมายตาของชุมชนหรือย่าน จุดหมายตาของชุมชนริมคลองอัมพวามาจาก 2 ทางคือ

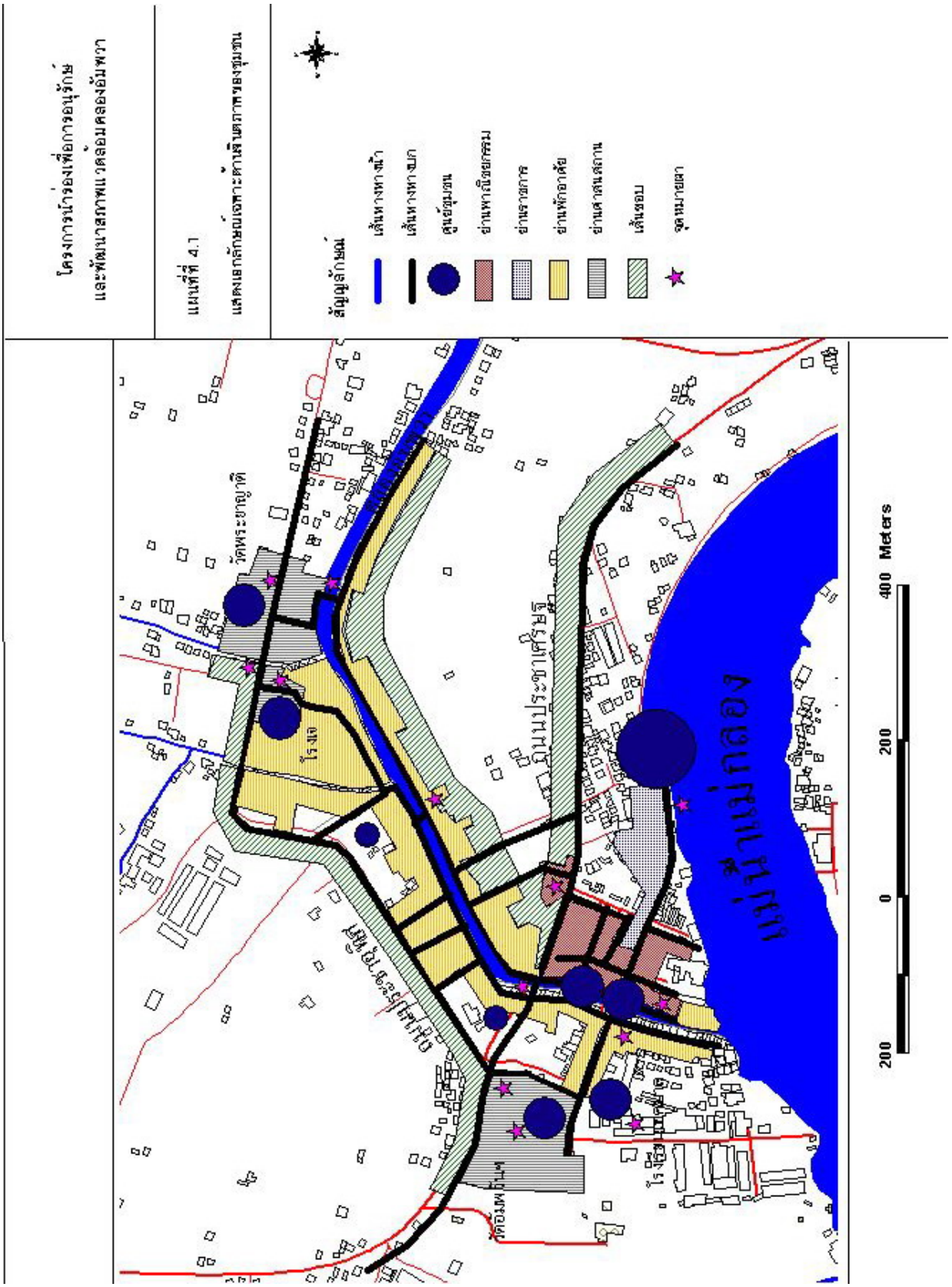
1) มาจากทางถนน คือ ถนนประชาเศรษฐ์ ข้ามสะพานเดชาดิศร เวลาขึ้นสะพานข้ามคลองอัมพวานี้ จะเห็นบ้านริมน้ำ 2 ฝั่งคลองอัมพวา

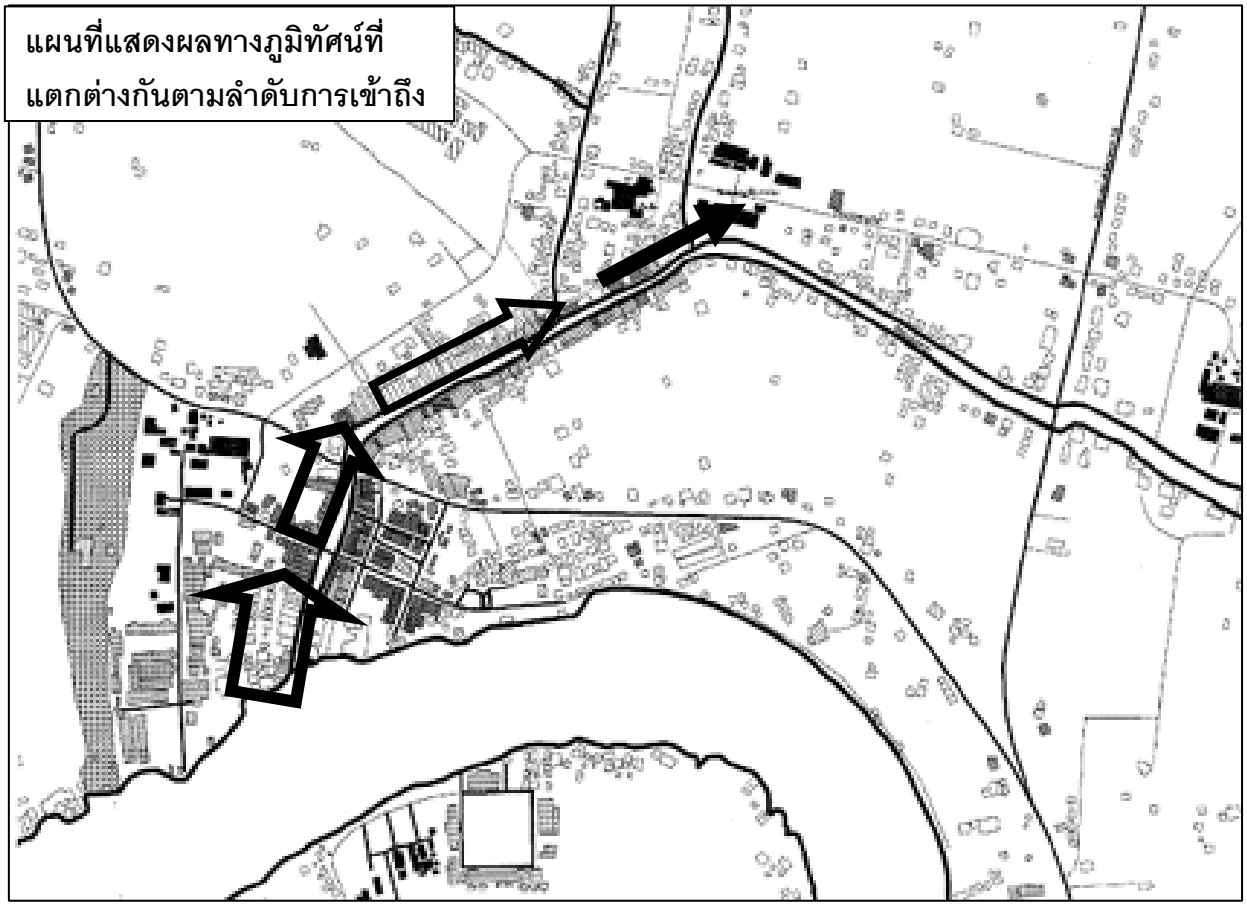
2) มาจากทางเรือ คือ ตลาดอัมพวา เป็นอาคารตึกแถว เรียงรายตลอดสองฝั่งคลอง มีเรือหางยาวจอดเรียงรายรอรับผู้โดยสาร

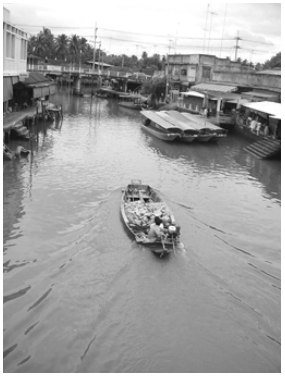

- องค์ประกอบที่ทำให้เกิดผลทางภูมิทัศน์ที่แตกต่างระหว่างปากคลองถึงวัดพระยาญาติ ได้แก่
- ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม จากปากคลองถึงตลาดเทศบาล อาคารและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมสูงใหญ่เป็นก้อน และมีพื้นที่โล่งมากกว่า
- ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม จากตลาดเทศบาลถึงสะพาน อาคารและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมสูงแต่แยกเป็นกลุ่ม พื้นที่โล่งลดลง
- ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม จากสะพานถึงปากคลองบางจาก อาคารและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมเป็นแถบแนวขนาดเล็กลงมา ไม่มีพื้นที่โล่ง
- ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม จากปากคลองบางจากถึงวัดพระยาญาติ อาคารและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมมุ่งเข้าสู่โบสถ์วัดพระยาญาติ
- การคงอนุรักษ์ผลทางภูมิทัศน์นี้ไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่
- การนำเสนอผลทางภูมิทัศน์ดังกล่าวผ่านกระบวนการสัญจรทางน้ำ
- การควบคุมดูแล ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม ที่ส่งผลทางภูมิทัศน์นี้

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา
แผนที่ที่ 4.1
แสดงเขตภัยพิบัติเฉพาะด้านกายภาพของชุมชน
สัญญลักษณ์
เส้นทางหลัก
เส้นทางหลักรอง
ศูนย์ชุมชน
ย่านพาณิชยกรรม
ย่านราชการ
ย่านที่อยู่อาศัย
ย่านสวนสาธารณะ
เส้นขอบ
จุดหมายตา
วัดพระยาญาติ
โรงเรียน
ถนนประชาธิปก
คลองอัมพวา
วัดอัมพวา
400 Meters
200
0
200

ปากคลอง

สะพาน

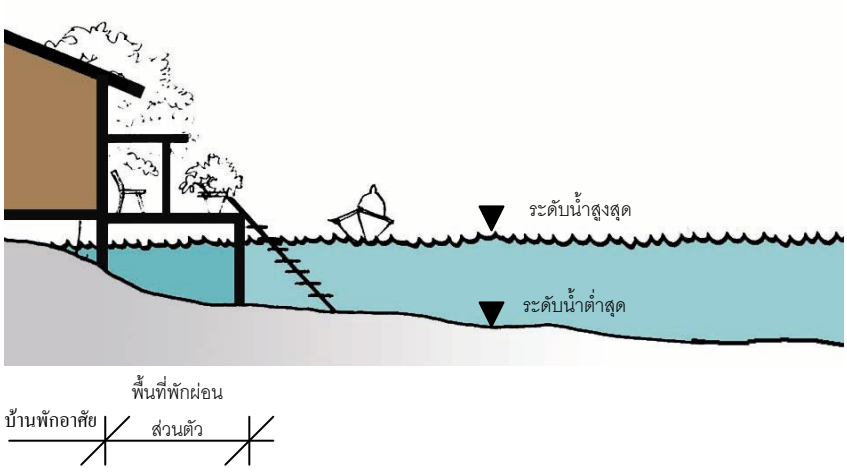

ชุมชน

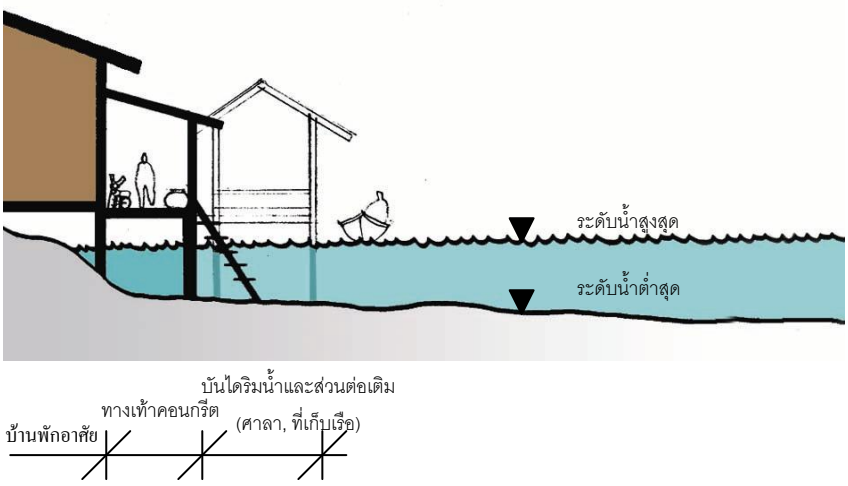

วัดพระยาญาติ

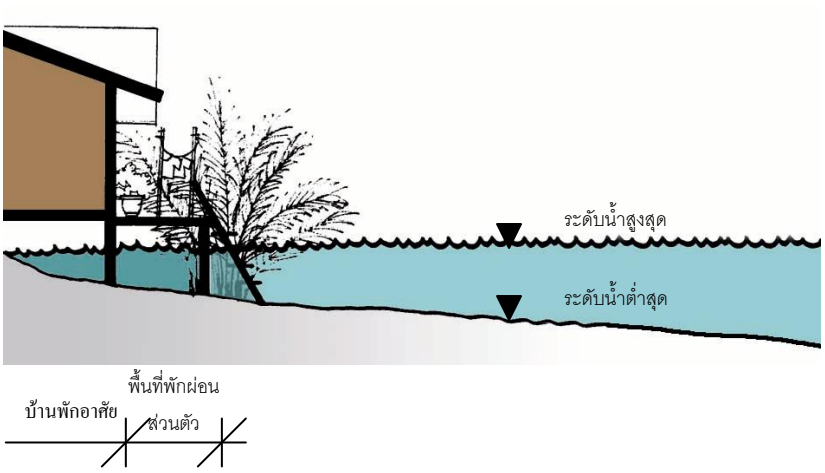

แสดงรูปตัดพื้นที่ริมน้ำที่ไม่มีทางเดินเท้าสาธารณะตัดผ่าน

แสดงรูปตัดพื้นที่ริมน้ำที่มีทางเดินเท้าตัดผ่าน

แสดงรูปตัดพื้นที่ริมน้ำที่มีบ้านเรือนสลับกับต้นจาก

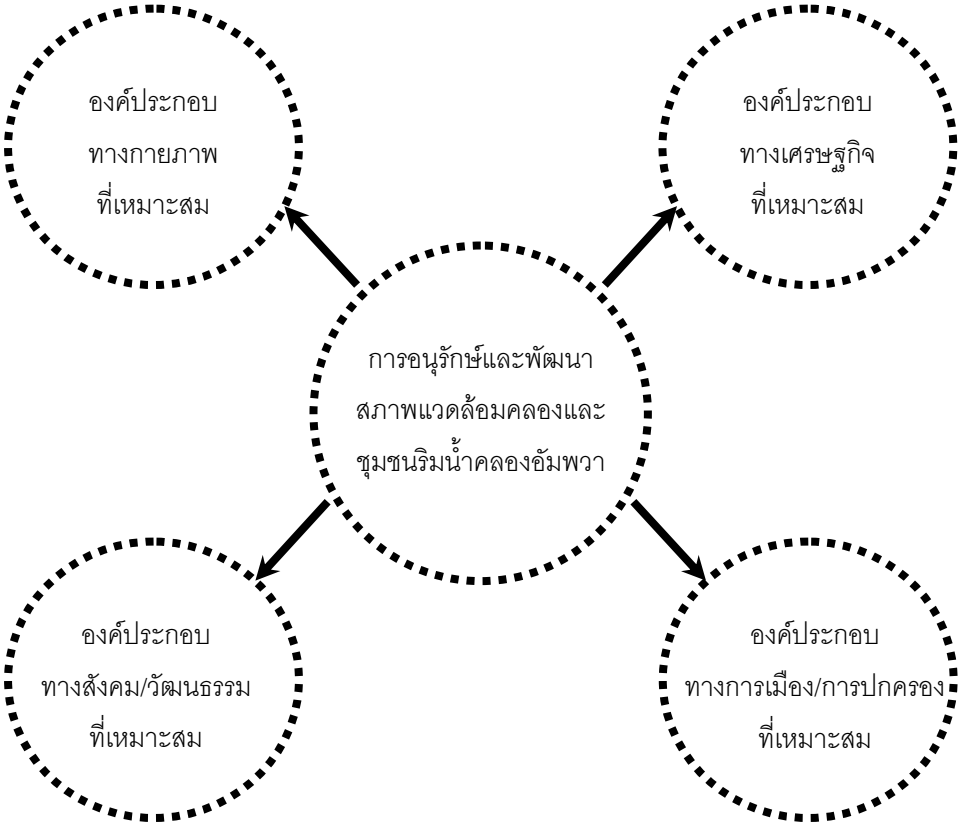
4.3 กรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงกรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา ซึ่งอาศัยหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งได้กำหนดไว้ในรายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก” (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545) โดยเน้นเนื้อหาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณาในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา ประกอบด้วย

1) องค์ประกอบทางกายภาพที่เหมาะสม ได้แก่ การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชน การควบคุมการพัฒนาที่เหมาะสมและการปรับปรุงหรือฟื้นฟูบริเวณที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสภาพที่ดี
2) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community-based Tourism) ตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการกระจายรายได้ในชุมชน
3) องค์ประกอบทางสังคม/วัฒนธรรมที่เหมาะสม ได้แก่ การอนุรักษ์วิถีชีวิตและประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่ต่อไป การฟื้นฟูวิถีชีวิตและประเพณีที่ดีงามแต่สูญหายหรือเสื่อมไปให้กลับคืนมา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ คู คลอง และการสร้างความรู้ ความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมแก่ทุกคนในชุมชน
4) องค์ประกอบทางการเมือง/การปกครองที่เหมาะสม ได้แก่ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนา และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย

- การอนุรักษ์พื้นที่มีเอกลักษณ์/คุณค่า
- การควบคุมการพัฒนาพื้นที่อย่างเหมาะสม
- การปรับปรุง/ฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม
- การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน (เชิงอนุรักษ์)
- การกระจายรายได้ในชุมชน

- การอนุรักษ์วิถีชีวิต/ประเพณีที่ดีงาม
- การฟื้นฟูวิถีชีวิต/ประเพณีที่สูญหาย
- การสร้างความรู้/ความเข้าใจ/จิตสำนึก
- การมีส่วนร่วมของชุมชน/ประชาชน
- การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน/เครือข่าย

แผนภูมิที่ 4.1 กรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา

4.3.1 องค์ประกอบทางกายภาพที่เหมาะสม

4.3.1.1 พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่า

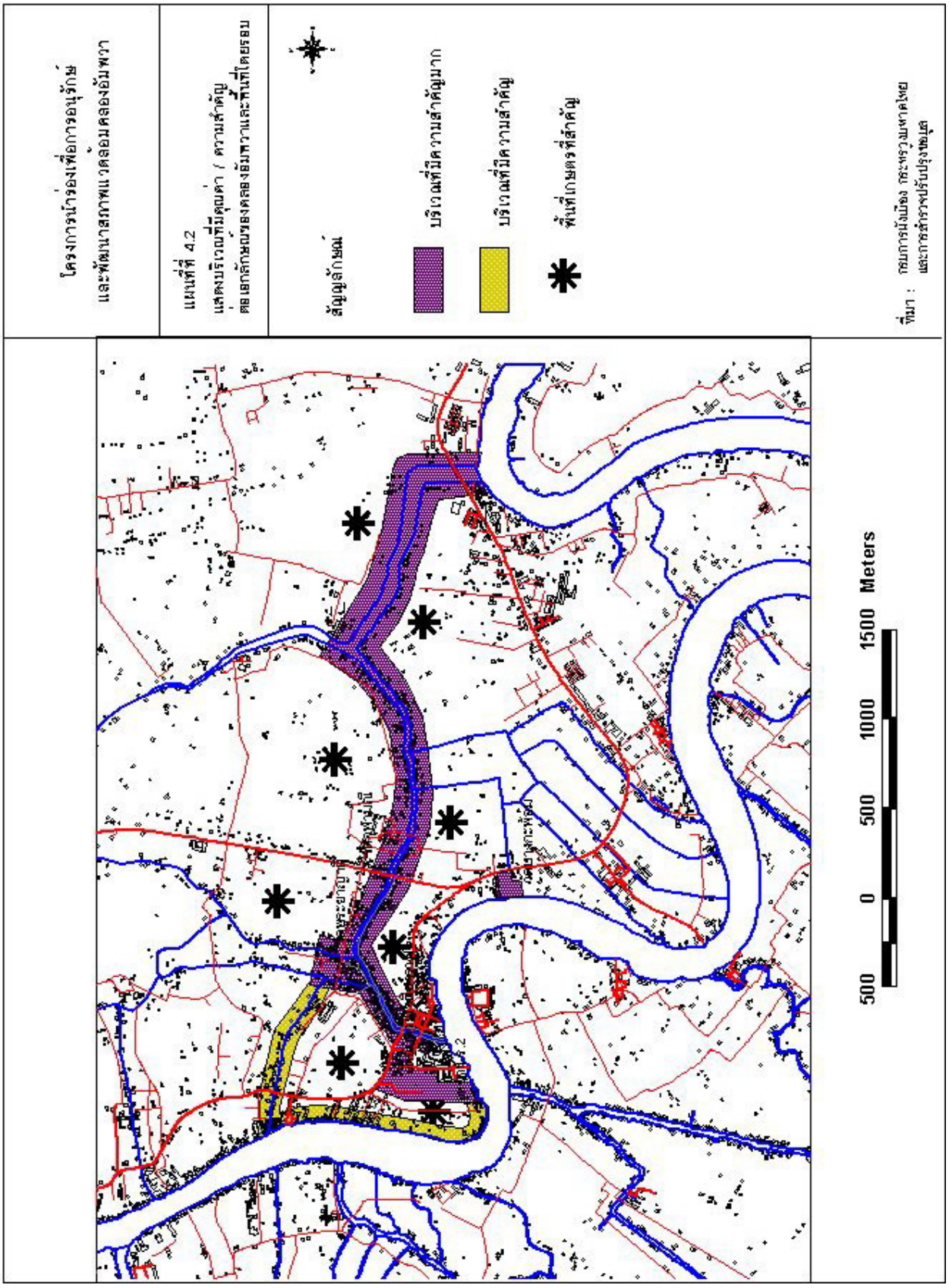
จากการสัมมนาระดมความคิด เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอัมพวา และกลุ่มตัวแทนจากชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา เพื่อกำหนดพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวาและพื้นที่เกี่ยวข้องโดยรอบ โดยให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาร่วมกันจัดลำดับคุณค่า/ความสำคัญ ของอาคาร กลุ่มอาคาร และพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชน ผลจากการสัมมนาสามารถนำมาจัดทำแผนที่แสดงบริเวณที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าบริเวณคลองอัมพวาได้ดังแผนที่ที่ 4.2

จากแผนที่ที่ 4.2 พบว่าบริเวณที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าบริเวณคลองอัมพวาประกอบด้วย

- บริเวณที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ได้แก่ วัดต่างๆ อุทยาน ร.2 และชุมชนริมคลองอัมพวาและคลองบางจาก
- บริเวณที่เป็นมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) ได้แก่ สองฝั่งคลองผีหลอก และพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ

พื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสมควรได้รับการอนุรักษ์ โดยดำเนินการดังนี้

1) วัดต่างๆ อุทยาน ร.2 โรงเจ และที่โล่งสาธารณะของชุมชน ควรสนับสนุนให้มีการปรับปรุงอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม และปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้สวยงามร่มรื่น
2) ชุมชนริมน้ำคลองอัมพวาและคลองบางจาก สมควรสนับสนุนให้เจ้าของอาคารที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและการตั้งถิ่นฐานที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ เก็บรักษาอาคารเดิมไว้ รวมทั้งปรับปรุงอาคารที่ทรุดโทรมให้อยู่ในสภาพดีและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม
3) พื้นที่สองฝั่งคลองผีหลอกและพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ สมควรสนับสนุนให้เจ้าของพื้นที่เก็บรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และพื้นที่เกษตรกรรมที่มีเอกลักษณ์ไว้ให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ยังสมควรมีการควบคุมการใช้ที่ดินและการก่อสร้างอาคารในบริเวณพื้นที่เหล่านี้อย่างเหมาะสม เพื่อรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าของพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา
แผนที่ที่ 4.2
แสดงบริเวณที่มีคุณค่า / ความสำคัญ
ต่อเอกลักษณ์ของคลองอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ
สัญญลักษณ์
บริเวณที่มีความสำคัญมาก
บริเวณที่มีความสำคัญ
พื้นที่เกษตรที่สำคัญ
ที่มา : กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
และการสำรวจปรับปรุงพื้นที่
500 0 500 1000 1500 Meters

4.3.1.2 **พื้นที่และองค์ประกอบที่เสื่อมโทรม**

พื้นที่เสื่อมโทรม ได้แก่ อาคารบางหลังในกลุ่มอาคารริมคลองอัมพวา ซึ่งไม่ได้รับการดูแลรักษาและทิ้งร้างไว้ รวมทั้งบริเวณที่ว่างที่ถูกทิ้งร้างไว้หลายแห่ง นอกจากนี้สภาพของคลองอัมพวาและคลองบางจากยังมีสภาพตื้นเขิน มีปัญหาด้านการคมนาคมช่วงที่น้ำลดในฤดูแล้ง และไม่เพียงพอสำหรับใช้ในกรณีเกิดเพลิงไหม้ นอกจากนี้ปริมาณน้ำที่น้อยมากยังทำให้เป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูวิถีชีวิตเกี่ยวกับแม่น้ำ คู คลอง และตลาดน้ำ

สภาพคลองที่ตื้นเขิน เป็นปัญหาด้านการคมนาคมช่วงที่น้ำลดในฤดูแล้ง

4.3.2 **องค์ประกอบทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม**

การท่องเที่ยวและการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นความหวังของการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของอัมพวา โดยปัจจุบันมีการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่บ้างแล้วในพื้นที่ แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ชุมชนริมน้ำและวัดวาอารามต่างๆ ยังไม่เป็นที่รู้จัก ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บุคลากร และความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว นอกจากนี้การกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวก็เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวชุมชน (Community-based Tourism) ซึ่งจะช่วยให้รายได้จากการท่องเที่ยวตกอยู่ในชุมชน และกระจายผลประโยชน์ทั่วถึงกว่าการท่องเที่ยวลักษณะอื่น ทั้งยังช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย โครงสร้างและรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนสรุปได้กว้างๆ ดังแผนภูมิที่ 4.2

เพื่อให้การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างทั่วถึง จึงควรมีการสนับสนุนการรวมกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่นขึ้น เพื่อสร้างมาตรฐานในด้านราคา การให้บริการ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ รวมทั้งควบคุมการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชน (COMMUNITY BASED TOURISM)

ความหมายอย่างกว้าง ๆ : การท่องเที่ยวที่พัฒนาโดยประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน และดำเนินการโดยประชาชนในพื้นที่

คุณสมบัติ / ลักษณะเฉพาะ

1. ริเริ่มโดยชุมชน → ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการคิด และช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน
2. สร้างและพัฒนาโดยชุมชน → ใช้แรงงานและวัสดุในชุมชน ใช้เทคนิคและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก
3. บริหารและดำเนินงานโดยชุมชน → รายได้ส่วนใหญ่ได้ตกอยู่กับคนในชุมชน
4. ผลประโยชน์และรายได้คืนสู่ชุมชน → ภาษี / กองทุนสนับสนุนการอนุรักษ์ / การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
5. เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน → ไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน
6. สนับสนุนการอนุรักษ์ชุมชน → สร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์วิถีชีวิต / วัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชน

ผลตอบแทนที่คาดหวัง

1. นักท่องเที่ยว ได้รับ
   - ประสบการณ์
   - ความรู้ / ความเข้าใจ
   - ความประทับใจ / ความพึงพอใจ
2. ชุมชน / ท้องถิ่น ได้รับ
   - ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ
   - ความภูมิใจ
   - การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม / ศิลปวัฒนธรรม

แผนภูมิที่ 4.2 โครงสร้างและรูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชน

4.3.3 องค์ประกอบทางสังคม / วัฒนธรรมที่ยั่งยืน

ปัจจุบันชาวอัมพวายังผูกพันกับแม่น้ำ คู คลอง มากพอสมควร โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐานริมน้ำดั้งเดิมยังคงอยู่ มีการใช้น้ำในคลองในการอุปโภค มีการใช้เส้นทางน้ำในการสัญจรเหลืออยู่พอสมควร ปัญหาที่สำคัญคือ การขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง โดยเฉพาะในช่วงน้ำลด ทำให้มีปัญหาในการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ การจัดเขตอภัยทานหรือการสร้างอุทยานมัจฉาบริเวณหน้าวัด ประเพณีทางน้ำหลายอย่างเริ่มสูญหาย โดยเฉพาะตลาดน้ำที่เคยรุ่งเรือง การฟื้นฟูจะทำได้ต้องหาทางกักเก็บน้ำในช่วงน้ำลดให้พอเพียงสำหรับการสัญจรทางน้ำและจัดกิจกรรมต่างๆ ทางน้ำ ขณะเดียวกันต้องไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อระบบนิเวศของคลอง ซึ่งการสร้างประตูระบายน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในยามจำเป็นและเปิดออกในขณะที่น้ำมาก ถือเป็นทางเลือกที่น่าสนใจที่สุด แม้ว่าจะมีราคาค่อนข้างสูง แต่ก็ให้ผลตอบแทนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่สูงด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

ในด้านการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ประชาชนและเยาวชน ตลอดจนผู้ประกอบการทั้งหลาย เป็นสิ่งที่จำเป็นควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนของการอบรม / สัมมนาและการจัดกิจกรรม

4.3.4 องค์ประกอบทางการเมือง / การปกครองที่เหมาะสม

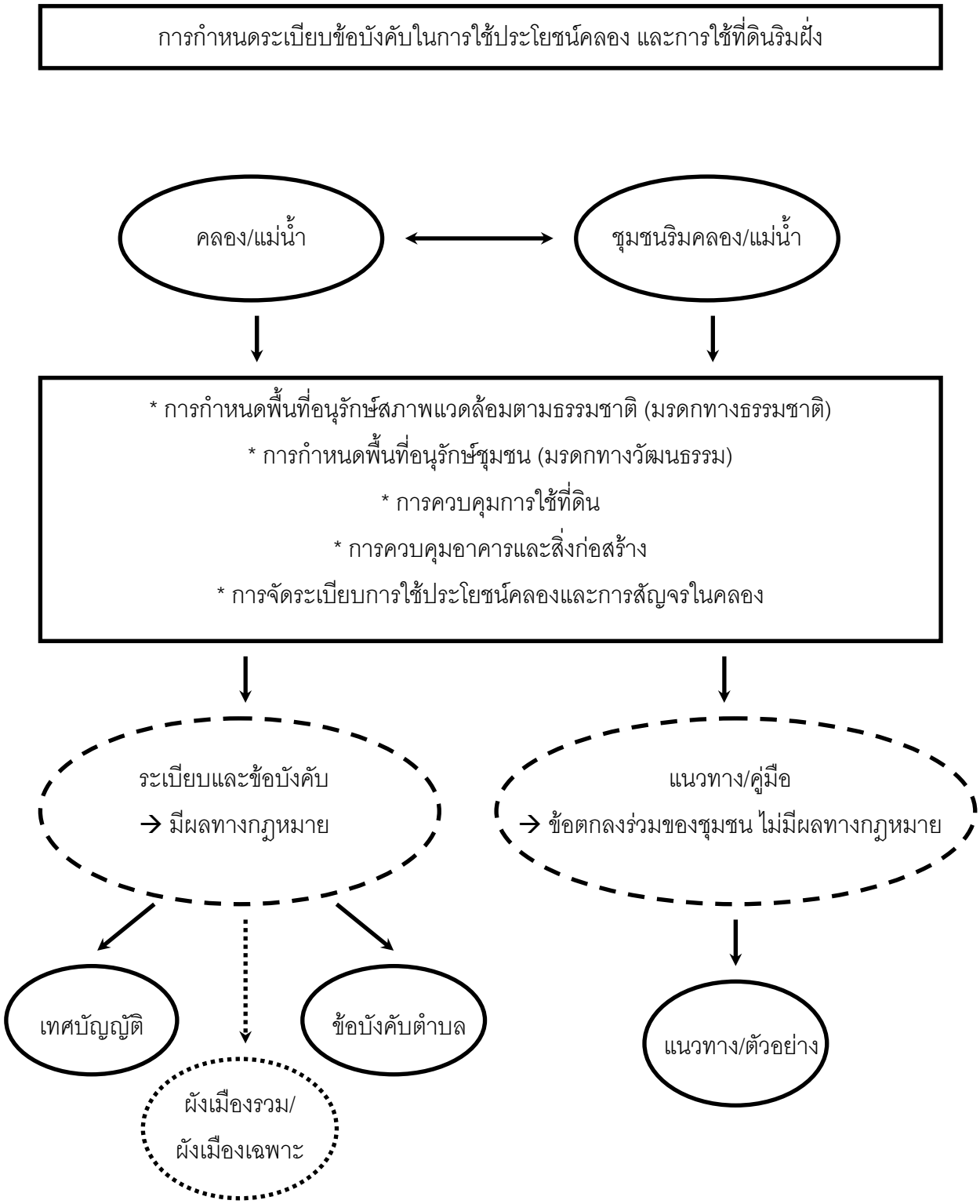
ชุมชนที่เข้มแข็งและเครือข่ายการอนุรักษ์ ตลอดจนการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพและธุรกิจเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืนของคลองอัมพวา ซึ่งจะต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อขยายเครือข่ายและจัดตั้งกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนด้านวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวฐานชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางตั้งแต่แรกเริ่ม ดังนั้นการขยายเครือข่ายและการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

4.4 แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์คลองและที่ดินริมฝั่ง

แผนภูมิที่ 4.3 แสดงกรอบแนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง องค์ประกอบสำคัญได้แก่ ตัวคลองและชุมชนที่ตั้งอยู่ริมคลองในพื้นที่ ซึ่งต้องมีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือ “มรดกทางธรรมชาติ” ของคลอง และพื้นที่อนุรักษ์ชุมชนหรือ “มรดกทางวัฒนธรรม” ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองให้ชัดเจน ขณะเดียวกันก็ต้องมีการควบคุมการใช้ที่ดิน อาคาร และสิ่งก่อสร้างในพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ข้างเคียงให้เหมาะสม เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ของอัมพวาเหล่านี้ไว้ให้คงอยู่ต่อไป รวมถึงการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์คลองและการสัญจรในคลองอย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่สัมพันธ์สอดคล้องกับพื้นที่อนุรักษ์ดังกล่าว

ระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- *ระเบียบข้อบังคับที่มีผลทางกฎหมาย* ประกอบด้วย ผังเมืองรวม ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เมืองและบริเวณที่คาดว่าจะมีการขยายตัวของเมืองในอนาคตและมีผลบังคับใช้แล้ว และผังเมืองเฉพาะที่อาจวางและจัดทำขึ้นในอนาคต ผังเมืองรวมอัมพวาฉบับปัจจุบัน ยังไม่ได้มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ในการปรับปรุงผังเมืองรวมครั้งต่อไป จึงควรแก้ไขให้มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ประเภทต่างๆ เอาไว้ให้ชัดเจนและควบคุมการใช้ประโยชน์ในเขตอนุรักษ์ให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเทศบาลและ อบต. สามารถออกเทศบัญญัติและข้อบังคับตำบลเพื่อควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง โดยอาศัยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543
- *ระเบียบข้อบังคับที่ไม่มีผลทางกฎหมาย* เป็นข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันของชุมชน สามารถจัดทำออกมาในลักษณะของคู่มือ (Manual) หรือแนวทาง (Guidelines) ในการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ คู่มือหรือแนวทางดังกล่าวจะเขียนด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่าย และมีรูปแบบหรือตัวอย่างประกอบเพื่อให้ประชาชนทั่วไปนำไปใช้เป็นแบบอย่าง โดยอาจมีรายละเอียดต่างๆ ที่ไม่สามารถใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมเพิ่มเติมตามความต้องการของชุมชน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถใช้ในการสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาคลองและชุมชนอัมพวา

แผนภูมิที่ 4.3 แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง

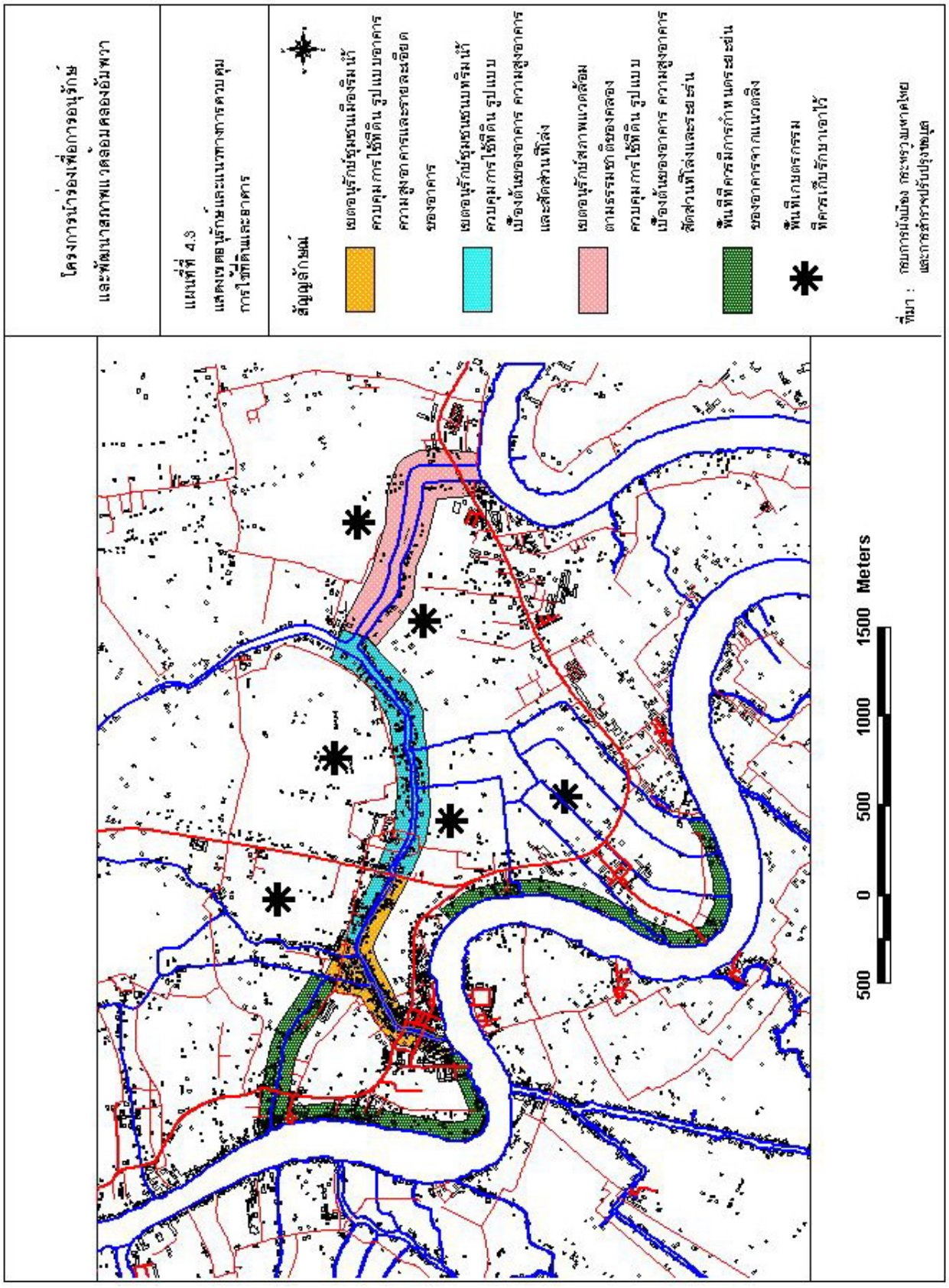
แผนที่ที่ 4.3 แสดงพื้นที่คลองและชุมชนที่ควรกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ประเภทต่างๆ ซึ่งจำแนกออกเป็นเขตอนุรักษ์ 3 ประเภท คือ

1) เขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ ได้แก่ คลองและชุมชนเรือนแถวและบ้านเรือนริมน้ำตั้งแต่ปากคลองอัมพวาไปจนถึงวัดพระยาญาติ รวมทั้งคลองและชุมชนริมน้ำปากคลองบางจาก ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและการตั้งถิ่นฐานที่มีเอกลักษณ์และคุณค่า
2) เขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ ได้แก่ คลองและชุมชนริมน้ำที่มีความหนาแน่นน้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวผสมกับที่โล่งและพื้นที่เกษตรกรรม ในบริเวณตั้งแต่วัดพระยาญาติไปจนถึงจุดบรรจบกับคลองผีหลอก ซึ่งมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์
3) เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง ได้แก่ คลองผีหลอกและพื้นที่สองฝั่งคลอง ซึ่งมีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและระบบนิเวศที่ค่อนข้างสมบูรณ์ควรค่าแก่การเก็บรักษาไว้

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ริมคลองบางจากที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำแม่กลองและริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง รวมทั้งพื้นที่เกษตรกรรมที่สมควรมีการควบคุมการใช้ที่ดินให้เหมาะสม เพื่อรักษาเอกลักษณ์และสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คลอง และชุมชนโดยรอบ

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

1. ปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวา โดยเพิ่มเขตอนุรักษ์ประเภทต่างๆ เข้าไว้ในผังและกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับพื้นที่อนุรักษ์แต่ละประเภท
2. วางและจัดทำผังเมืองเฉพาะอัมพวา หลังจากการปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวาแล้วควรดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะสำหรับเขตพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่ต่อเนื่องข้างเคียงเพื่อควบคุมการใช้ที่ดินและอาคารในรายละเอียดเพิ่มเติมจากผังเมืองรวม รวมทั้งออกข้อกำหนดเกี่ยวกับรูปแบบอาคารที่เหมาะสมในแต่ละบริเวณ
3. ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น (เทศบัญญัติและข้อบังคับ อบต.) ควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้างให้เหมาะสมสอดคล้องกับแต่ละเขตอนุรักษ์
4. จัดทำข้อตกลงร่วมของชุมชนในรูปแบบของแนวทาง (Guidelines) หรือ คู่มือ (Manual) การออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างในรูปแบบที่เข้าใจง่าย สำหรับเผยแพร่ต่อประชาชนในพื้นที่ตลอดจนเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างควบคู่ไปกับผังเมืองรวมและข้อบัญญัติท้องถิ่น

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อม
แผนที่ที่ 4.3
สัญญาณไฟจราจร
ถนนสายหลัก
ถนนสายรอง
ซอยและทางเดินเท้า
ที่ว่าง
ที่ตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัย
0
500
1000
1500 Meters

4.4.1 รูปแบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสมของชุมชนอัมพวา

การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ในเขตชุมชนอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีศูนย์กลางที่เทศบาลตำบลอัมพวา การตั้งถิ่นฐานเกาะไปกับแม่น้ำ คลอง และถนน โดยหนาแน่นที่สุดบริเวณตลาดสดอัมพวาและพื้นที่พาณิชยกรรม-พักอาศัยโดยรอบ ลักษณะการใช้ที่ดินแบบผสม (Mixed Use) ถือเป็นเอกลักษณ์ของอัมพวาซึ่งควรรักษาไว้ แต่ต้องควบคุมไม่ให้มีกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมและสร้างปัญหาสภาพแวดล้อมเข้ามาผสมอยู่ด้วย เช่น อาคารขนาดใหญ่และอาคารสูง รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรม (ยกเว้นอุตสาหกรรมครัวเรือน)

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ ทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบทตามแนวคลองอัมพวา มีเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูงของท้องถิ่นและของประเทศ สมควรได้รับการอนุรักษ์และบำรุงรักษาให้คงอยู่ต่อไป ขณะที่คลองผีหลอกและพื้นที่สองฝั่งคลองยังมีสภาพแวดล้อมและความสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ที่ช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชนอัมพวาและพื้นที่โดยรอบให้มีเอกลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในพื้นที่

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

ปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวา โดย (แผนที่ที่ 4.4)

1. ปรับเปลี่ยนพื้นที่ชุมชนริมน้ำที่มีเอกลักษณ์ ทั้งชุมชนเมืองริมน้ำและชุมชนชนบทริมน้ำ จากเดิมที่เป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและพักอาศัยหนาแน่นมาก ที่ดินประเภทพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง และที่ดินประเภทพักอาศัยหนาแน่นน้อย มาเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมไทย โดยมีข้อกำหนดการใช้ที่ดินเช่นเดียวกับบริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม ทั้งนี้ในเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำซึ่งอาคารเดิมวางตัวชิดกับทางเดินเท้าริมน้ำ เป็นเอกลักษณ์ของการตั้งถิ่นฐานคลองอัมพวา ไม่ควรกำหนดให้มีระยะร่นของอาคารจะที่สร้างทดแทนอาคารเดิม เพราะจะมีผลกระทบต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน แต่ควรกำหนดให้ใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม และให้วางตัวอาคารในแนวเดิม
2. ปรับเปลี่ยนพื้นที่สองฝั่งคลองผีหลอก ซึ่งมีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและระบบนิเวศที่สมบูรณ์ จากเดิมที่เป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม มาเป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ส่วนของเอกชน) โดยมีข้อกำหนดการใช้ที่ดินเช่นเดียวกับบริเวณอุทยาน ร.2 รวมทั้งกำหนดให้มีที่ว่างริมฝั่งคลองไม่น้อยกว่า 6 เมตร

แผนที่ที่ 4.4 แสดงแนวทางการปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวา เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

สัญลักษณ์

- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
- ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

มาตราส่วน 1 : 12,500

3. ปรับปรุงข้อกำหนดการใช้ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม โดยเพิ่มการกำหนดที่ว่างริมฝั่งแม่น้ำลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติริมฝั่งแม่น้ำลำคลองเอาไว้
4. ปรับปรุงขอบเขตที่ดินประเภทพักอาศัยหนาแน่นปานกลางและพักอาศัยหนาแน่นน้อย ให้สอดคล้องกับพื้นที่อนุรักษ์ในข้อ 2 และข้อ 3
5. ดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะอัมพวา

4.4.2 รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

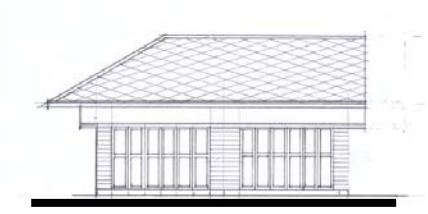
อาคารเดิมส่วนใหญ่ในเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำเป็นอาคารเรือนแถวชั้นเดียวหรือเรือนเดี่ยวที่ปลูกติดกันจนมีลักษณะเหมือนเรือนแถว สร้างด้วยไม้หันหน้าเข้าหาคลอง จำแนกรูปแบบทางสถาปัตยกรรมได้เป็น 4 แบบ คือ เรือนทรงปั้นหยา เรือนทรงจั่วเดี่ยว เรือนทรงจั่วแฝด และเรือนทรงไทยแฝด หลังคามุงกระเบื้องว่าว (สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน) กระเบื้องลอน และสังกะสี อาคารบางหลังมีการต่อเติมชั้นบนเพิ่มขึ้น แต่ยังคงรูปแบบเรือนแถวแบบเดิมอยู่ และมีอาคารบางหลังที่สร้างขึ้นใหม่เป็นตึกแถวหรือบ้านเดี่ยว สูง 2 ชั้น ซึ่งมีลักษณะที่แปลกแยกจากอาคารเดิม

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมในบริเวณนี้ ได้แก่ รูปแบบเรือนแถวชั้นเดียวหรือเรือนเดี่ยวที่ปลูกติดกันจนมีลักษณะเหมือนเรือนแถวที่ไม่มีการต่อเติมจนผิดเพี้ยนไป ดังนั้นจึงควรพยายามเก็บรักษาอาคารที่มีรูปแบบดั้งเดิมเอาไว้และปรับปรุงซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีเหมาะแก่การอยู่อาศัยหรือค้าขาย อาคารที่ปลูกสร้างใหม่แทนของเดิมควรมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ความสูง และสีใกล้เคียงกับอาคารเดิมที่มีคุณค่า ไม่ควรอนุญาตให้สร้างตึกแถวสูงสองชั้นเพิ่มเติม ส่วนบ้านเดี่ยวร่วมสมัยนั้นอาจอนุญาตให้สร้างได้กรณีที่ออกแบบให้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม รวมทั้งใช้วัสดุและสีที่กลมกลืนกับอาคารดั้งเดิม และมีความสูงของอาคารด้านหน้าที่อยู่ติดทางเดินเท้าเพียงชั้นเดียว

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

อนุรักษ์อาคารเดิมที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบดั้งเดิม รวมทั้งอาคารร่วมสมัยบางหลัง ที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองริมน้ำ โดยรณรงค์และส่งเสริมให้เจ้าของอาคารเก็บรักษาอาคารเดิมที่ยังอยู่ในสภาพดี และปรับปรุงอาคารที่อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมให้กลับอยู่ในสภาพดี รวมทั้งนำอาคารเหล่านี้มาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

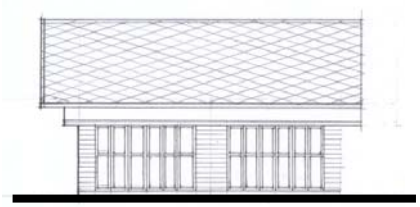

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

เรือนทรงปั้นหยา

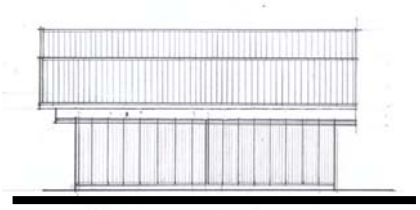

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

เรือนทรงจั่ว

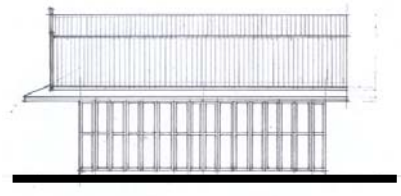

รูปด้านหน้า

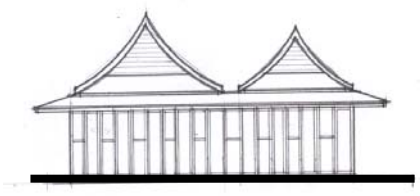

รูปด้านข้าง

เรือนทรงจั่วแฝด

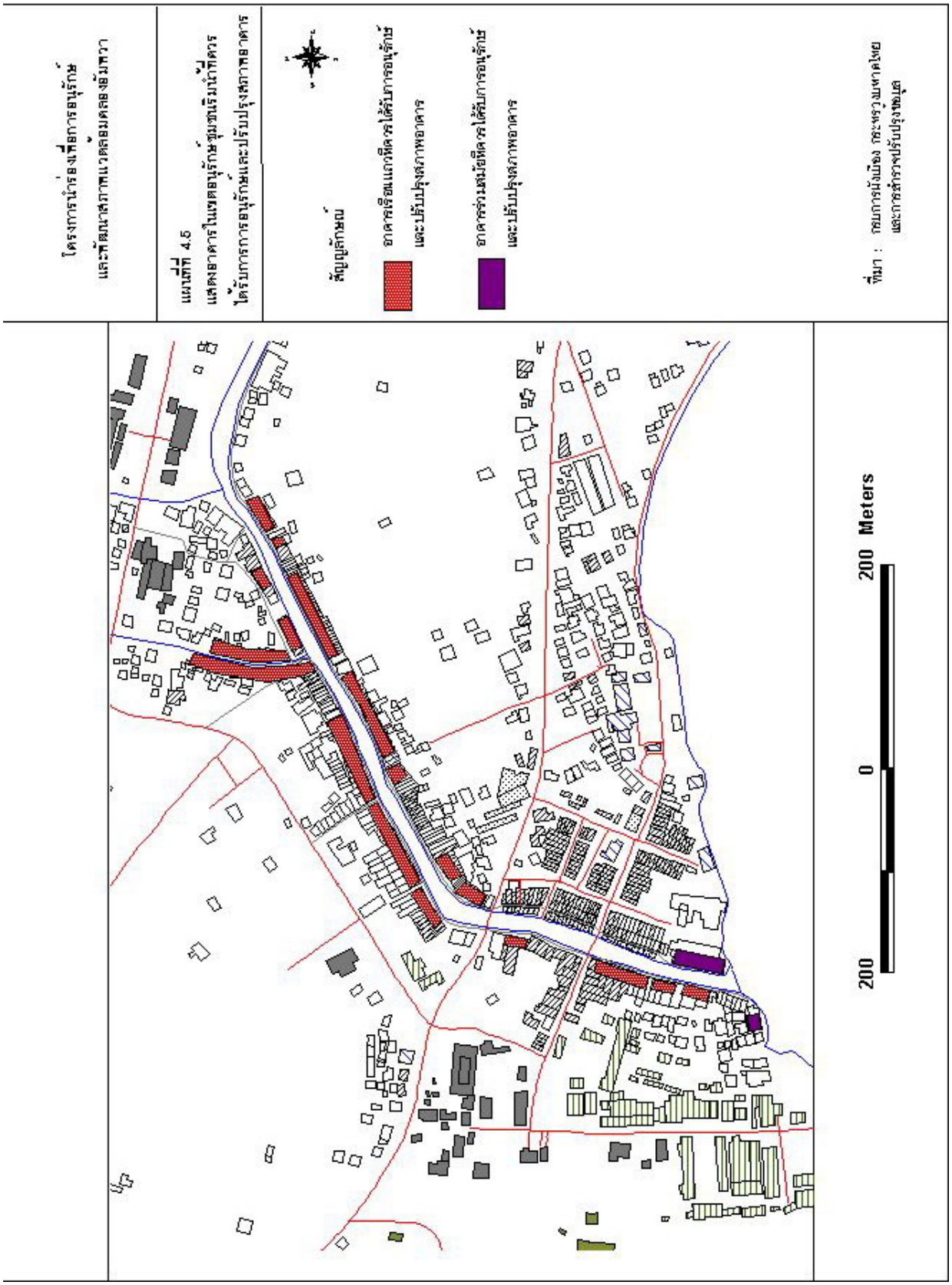

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

เรือนทรงไทยจั่วแฝด

ที่มา : กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
และการสำรวจปรับปรุงพื้นที่
ตลาดแหลมใหญ่ที่ยังคงสภาพเดิม
ตลาดแหลมใหญ่ที่ได้รับการอนุรักษ์
กรมศิลปากร
แผนที่ 4.5
200 0 200 Meters

รูปแบบของอาคารเรือนแถวริมน้ำดั้งเดิม และฉากหลังที่เป็นต้นมะพร้าว
เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมคลองอัมพวา ที่ควรเก็บรักษาให้คงอยู่ต่อไป

การถอยร่นอาคารและปลูกต้นไม้ใหญ่ริมน้ำ บริเวณที่ไม่ใช่เรือนแถว
ริมน้ำ ช่วยสร้างบรรยากาศและความร่มรื่นแก่คลองอัมพวา รูปแบบ
สถาปัตยกรรมไทย มีความเหมาะสม พื้นที่บริเวณนี้จึงมีคุณค่าควรแก่
การอนุรักษ์

อาคารเก่าปากคลองอัมพวา แม้จะมีความสูง 2 ชั้น แต่มีรูปแบบสถาปัตยกรรม
ที่มีเอกลักษณ์ของยุคสมัยที่ชัดเจน สมควรได้รับการอนุรักษ์

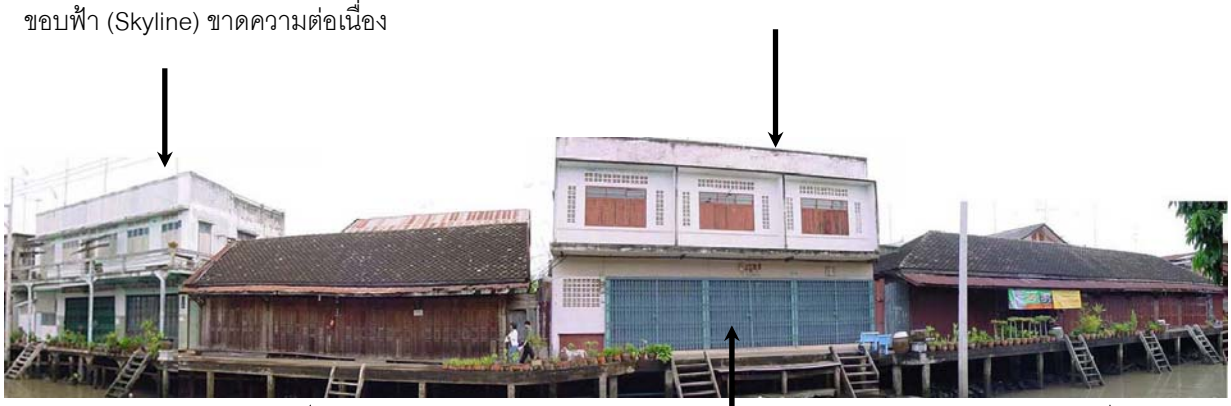
ตำแหน่งของเสาไฟฟ้าและหม้อแปลงไม่เหมาะสม ทำลายความกลมกลืนของทัศนียภาพ ในระยะยาวควรหาทางย้ายไปด้านหลังอาคาร

รูปแบบของอาคารเดิมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเรือนแถวริมน้ำดั้งเดิมที่สมควรเก็บรักษาไว้ ควรมีการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ โดยเฉพาะหลังคาสังกะสี ซึ่งไม่คงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ

ตึกแถวสมัยใหม่ มีรูปแบบหลังคา ผนังอาคาร วัสดุ สี ไม่สอดคล้องกับอาคารเดิม ความสูงของอาคารที่เพิ่มขึ้นทำให้แนวเส้นขอบฟ้า (Skyline) ขาดความต่อเนื่อง

ตึกแถวสมัยใหม่มีรูปแบบอาคารและความสูง ไม่สอดคล้องกับอาคารเดิม ทำให้แนวเส้นขอบฟ้า (Skyline) ขาดความต่อเนื่อง

อาคารเรือนแถวดั้งเดิมที่ควรเก็บรักษาไว้ แต่สภาพชำรุดทรุดโทรม สมควรมีการปรับปรุงซ่อมแซมและนำกลับมาใช้ประโยชน์

สีของประตูเหล็กดัดไม่กลมกลืนกับสีของประตูบานเฟี้ยมของอาคารข้างเคียง ทำให้ความกลมกลืนของทัศนียภาพเสียไป

อาคารเรือนแถวดั้งเดิมที่เหมาะสมควรเก็บรักษาไว้

อาคารร่วมสมัยริมน้ำในลักษณะบ้านเดี่ยว มีรูปแบบสถาปัตยกรรม ความสูงและสีแตกต่างจากอาคารเดิม ทำให้สภาพภูมิทัศน์ของชุมชนขาดความกลมกลืน ไม่น่าดู

ส่วนต่อเติมชั้นสองค่อนข้างกลมกลืนกับอาคารข้างเคียง ยกเว้นความสูงของอาคาร หากมีการถอยร่อนส่วนต่อเติมไปทางด้านหลังจะมีความกลมกลืนกว่านี้ และเป็นที่ยอมรับได้

รูปแบบป้ายร้านค้าดั้งเดิม ใช้ตัวหนังสือไทยเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะใช้สี 2 สี และอาจเพิ่มเป็น 3 สีในบางกรณี ตัวหนังสือเป็นอักษรประดิษฐ์แบบเก่า ตัวป้ายมีขนาดไม่ใหญ่นัก ติดตั้งไว้ตรงตำแหน่งเหนือประตูทางเข้าร้านค้าตรงบริเวณช่องลม

สำหรับอาคารที่จะสร้างใหม่หรือต่อเติม ควรควบคุมรูปแบบและรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมดังนี้

1. รูปแบบอาคาร ควรเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบดั้งเดิม
2. ความสูงอาคาร ช่วง 18 เมตรแรกที่ติดทางเดินเท้าริมคลองหรือแนวตลิ่งควรเป็นอาคารชั้นเดียว ส่วนช่วงที่อยู่ถัดจาก 18 เมตรแรกเข้าไปควรมีความสูงไม่เกิน 2 ชั้น
3. หลังคา ควรเป็นแบบปั้นหยา ทรงจั่ว หรือทรงไทย มุงด้วยกระเบื้องว่าว (สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน) กระเบื้องลูกฟูกลอนเล็กอย่างสั้น ควรหลีกเลี่ยงการใช้สังกะสีซึ่งเป็นวัสดุที่ไม่คงทนถาวรยกเว้นกรณีจำเป็น สีของกระเบื้องควรเป็นสีโทนธรรมชาติที่ไม่สะท้อนแสง เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีเทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดง หรือสีอิฐ ไม่ควรใช้สีที่จัดจ้าน
4. ฝาเรือน/ผนัง ควรเป็นฝาไม้หรือไม้ฝาสำเร็จรูป สีน้ำตาล สีน้ำปูนหรือสีครีม
5. ประตู/หน้าต่าง/ช่องลม ประตูควรเป็นประตูไม้บานเฟี้ยม ลักษณะเดียวกับของเดิม หน้าต่างควรเป็นบานเปิดไม้ ช่องลมควรเป็นไม้ตีสลับหรือลวดตาข่าย ลักษณะเดียวกับของเดิม
6. รูปแบบป้ายและตำแหน่งติดตั้งป้ายร้านค้า ควรเป็นรูปแบบเดิมติดตั้งเหนือประตู

4.4.3 รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ และเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง

อาคารเดิมที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ มักเป็นอาคารพักอาศัยประเภทบ้านขนาดใหญ่ มีอาณาบริเวณค่อนข้างกว้าง หันหน้าหาแม่น้ำหรือคลอง รูปแบบทางสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง มีศาลาท่าน้ำหรือบันไดลงน้ำ ลักษณะอาคารเป็นเรือนไทย เรือนไทยประยุกต์ และอาคารร่วมสมัยสลับกันไป แต่ส่วนใหญ่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเริ่มมีการปลูกสร้างบ้านเดี่ยวขนาดใหญ่ ที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ขาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ มีการสร้างเขื่อนริมน้ำที่สูงชัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์และระบบนิเวศของแม่น้ำและคลอง

ในส่วนของเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลองนั้น ปัจจุบันพื้นที่สองฝั่งคลองผีหลอกยังมีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยต้นจาก ต้นลำพู และต้นไม้ใหญ่น้อย มีการปลูกสร้างอาคารริมน้ำค่อนข้างน้อย

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมของอาคารในเขตอนุรักษ์ทั้งสองบริเวณนี้ ได้แก่ บ้านยกใต้ถุนสูง ทรงไทย ทรงไทยประยุกต์ หรืออาคารร่วมสมัยที่เน้นความกลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติ ควรมีการ

กำหนดสัดส่วนที่โล่งและความสูงของอาคาร ในเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ควรกำหนดระยะร่นของอาคารที่จะปลูกสร้างจากตลิ่งเข้าไปไม่น้อยกว่า 6 เมตร เพื่อเก็บรักษาต้นไม้ริมน้ำที่มีอยู่เดิมเอาไว้ ซึ่งเป็นการช่วยอนุรักษ์ระบบนิเวศของคลองไปในขณะเดียวกัน เขื่อนริมน้ำควรเน้นการใช้พืชพันธุ์ตามธรรมชาติ หรือวัสดุจากธรรมชาติเป็นหลัก เช่น เขื่อนหินทิ้งผสมกับไม้ริมน้ำตามธรรมชาติ กรณีที่จำเป็นต้องใช้เขื่อนคอนกรีต ควรออกแบบให้ลดความแข็งกระด้าง โดยทำเป็นขั้นบันไดหรือปลูกต้นไม้คลุม

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

อนุรักษ์อาคารเดิมที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบบ้านไม้ยกใต้ถุนสูงทรงไทย หรือทรงไทยประยุกต์ โดยรณรงค์และส่งเสริมให้เจ้าของอาคารเก็บรักษาอาคารเดิมที่มีสภาพดีเอาไว้ และปรับปรุงอาคารที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมให้กลับสู่สภาพดี เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป

นอกจากอาคารแล้วยังควรรณรงค์และสนับสนุนการอนุรักษ์พื้นที่ริมน้ำที่ใช้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น แนวต้นลำพูแทนการก่อสร้างเขื่อน รวมทั้งอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ โดยเฉพาะบริเวณที่มีแนวต้นมะพร้าวเป็นฉากหลัง (Background) ของบ้าน

สำหรับอาคารและสิ่งก่อสร้างอื่นที่จะสร้างใหม่หรือต่อเติม ควรมีการควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม ดังนี้

1. รูปแบบอาคาร ควรเป็นอาคารทรงไทย ทรงไทยประยุกต์ หรืออาคารร่วมสมัยที่กลมกลืนกับธรรมชาติและยกใต้ถุนสูง
2. สัดส่วนที่โล่ง ควรมีสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของแปลงที่ดิน สำหรับเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ และไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 สำหรับเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ
3. ระยะร่นจากตลิ่ง ควรมีระยะร่นของอาคารจากแนวตลิ่งไม่น้อยกว่า 6 เมตร
4. รูปแบบเขื่อนริมน้ำ ควรเน้นรูปแบบที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เน้นการใช้พืชพันธุ์ตามธรรมชาติผสมกับวัสดุตามธรรมชาติ หรือการปลูกต้นไม้คลุมตัวเขื่อน
5. ในเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง ควรปลูกต้นไม้เป็นฉากหน้า (Foreground) ของอาคารเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลองไว้ให้มากที่สุด

บ้านทรงไทยยกใต้ถุนสูง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชนบทริมน้ำ ซึ่งควรได้รับการเก็บรักษาไว้ ตัวเขื่อนเป็นคอนกรีตผสมหินทิ้ง ควรปลูกต้นไม้คลุมด้านบนเพื่อลดความกระด้างลงบ้าง

บ้านชั้นเดียวยกใต้ถุน (ด้านหน้า) ตั้งชิดตลิ่ง และชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง (ด้านหลัง) ในลักษณะทรงไทยประยุกต์ ซึ่งพบเห็นทั่วไปในเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ เขื่อนหินทิ้งมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง อย่างไรก็ตามสภาพอาคารควรมีการบำรุงรักษาให้มากกว่านี้

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ ได้แก่ เรือนทรงไทย หรือทรงไทยประยุกต์ยกใต้ถุนสูง ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในเขตอนุรักษ์นี้

รูปแบบอาคารสมัยใหม่ที่ไม่กลมกลืนกับอาคารเดิมในเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ ไม่ควรนำมาใช้ในเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำของอัมพวา

สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลองผีหลอกยังมีความสมบูรณ์ สองฝั่งคลองเต็มไปด้วยพืชพันธุ์ไม้ตามธรรมชาติ เช่น จาก ลำพู มีสวนมะพร้าวอยู่ถัดเข้าไป เป็นสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของคลองสายนี้ ควรเก็บรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป

การกำหนดระยะร่นของอาคารจากแนวตลิ่ง สัดส่วนที่โล่ง และปลูกต้นไม้ด้านหน้าอาคารในลักษณะเช่นนี้ จะช่วยให้สามารถรักษาสภาพภูมิทัศน์ของคลองผีหลอกเอาไว้ได้

รูปแบบเขื่อนกันตลิ่งที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ ส่วนเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง ควรปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ โดยต้นจาก ต้นลำพู และไม้ริมตลิ่งที่มีอยู่ จะช่วยทำหน้าที่แทนเขื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.5 แนวทางการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนบริเวณต้นน้ำแม่กลอง ทำให้ปริมาณน้ำจืดในแม่น้ำแม่กลองมีไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเค็มรุกล้ำเข้ามายังพื้นที่ตอนล่างและตอนกลางของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการบรรจุโครงการก่อสร้างคันกั้นน้ำเค็มและอาคาร เข้าไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มจากปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ซึ่งในปัจจุบันยังก่อสร้างไม่เสร็จ แต่ก็เริ่มมองเห็นปัญหาผลกระทบของโครงการที่จะตามมา

ปัญหาแรกได้แก่การกำหนดแนวคันกั้นน้ำเค็มที่แบ่งพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามออกเป็น 2 ส่วน คือเขตน้ำจืดและเขตน้ำเค็ม โดยชุมชนอัมพวาถูกกำหนดให้อยู่ในเขตน้ำเค็ม ขณะที่ระบบนิเวศเดิมของสมุทรสงครามประกอบด้วยระบบนิเวศน้ำเค็มบริเวณตอนล่าง ระบบนิเวศน้ำกร่อย บริเวณตอนกลาง และระบบนิเวศน้ำจืด บริเวณตอนบนของจังหวัด โดยชุมชนอัมพวาอยู่ในระบบนิเวศน้ำกร่อย การก่อสร้างคันกั้นน้ำจะทำให้ชุมชนอัมพวาและพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบได้รับผลกระทบจากน้ำเค็มมากขึ้นในฤดูแล้ง เมื่อมีการปิดทำนบเพื่อกั้นน้ำเค็ม มีแนวโน้มที่สวนผลไม้ต่างๆ จะได้รับความเสียหายที่รุนแรง ปัญหาประการที่สอง ได้แก่การออกแบบทำนบ ซึ่งกั้นขวางลำคลองต่างๆ มีลักษณะเหมือนท่อน้ำที่ปิดเปิดได้ มีช่องทางให้น้ำไหลผ่านเพียงแคบๆ แทนที่จะออกแบบให้เป็นประตูน้ำที่เป็นบานเปิดปิดได้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการไหลของน้ำ ส่งผลให้คลองตื้นเขิน ใช้สัญจรไม่ได้ ทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของคลองในอนาคต

นอกจากนี้ การที่ปริมาณน้ำในแม่น้ำแม่กลอง คลองอัมพวา และคลองซอยต่างๆ มีไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ในช่วงเวลาน้ำลงระดับน้ำจะลดลงแห้งขอดคลอง ทำให้ไม่สามารถใช้ในการสัญจรได้ ปริมาณน้ำในคลองที่ลดน้อยลงยังส่งผลกระทบต่อการพังทลายของตลิ่ง ที่สำคัญก็คือ มีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมทางน้ำต่างๆ และการนำน้ำมาใช้ในกรณีฉุกเฉิน เช่น เกิดเพลิงไหม้ เรือดับเพลิงไม่สามารถแล่นเข้าไปในคลองซอยที่ตื้นเขินได้ ขณะที่อาคารริมคลองอัมพวาส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้ ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้และการลุกลามของเพลิง การขุดลอกคูคลองให้ลึกกว่าในปัจจุบันก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากไม่มีน้ำในคลอง การขุดลอกจะส่งผลให้ตลิ่งพังทลายลงและเกิดการทรุดตัวของอาคารริมน้ำ

แนวทางการแก้ปัญหา สมควรดำเนินการเป็น 2 ระดับ ในระดับจังหวัด ควรนำเสนอเรื่องต่อคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม แม่น้ำ คู คลอง เพื่อให้ดำเนินการตรวจสอบ และพิจารณาทบทวนรายละเอียดของโครงการก่อสร้างแนวคันกั้นน้ำเค็มอย่างรอบคอบอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในเรื่องแนวคันกั้นน้ำ รูปแบบของทำนบกั้นน้ำ รวมทั้งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง ที่จะตามมา เพื่อให้มีการแก้ไขให้เหมาะสมและถูกต้องก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้างต่อไป

ในระดับพื้นที่เฉพาะ คือ คลองอัมพวา ควรดำเนินการจัดสร้างประตูน้ำเพื่อเก็บกักน้ำเอาไว้ใช้ในช่วงน้ำลงหรือเกิดภาวะ “น้ำตาย” โดยเสนอให้สร้างประตูน้ำหลัก 2 แห่งบริเวณปากคลองอัมพวาและช่วงบรรจบกับคลองผีหลอก เป็นประตูน้ำ 2 ชั้นที่มีช่องปรับเปลี่ยนระดับน้ำตรงกลาง ทำนองเดียวกับประตูน้ำที่บางนกแขวก แต่ให้มีจำนวนช่องบานเปิดมากขึ้นและมีช่องระบายน้ำล้นหลายระดับ รวมทั้งให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมมากขึ้น กับสร้างประตูน้ำย่อยซึ่งไม่มีช่องปรับเปลี่ยนระดับน้ำในบริเวณปากคลองซอยต่างๆ ที่เชื่อมต่อกับคลองอัมพวาอีก 4 แห่ง (ดูแผนที่ที่ 4.6) โดยของบสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เพื่อป้องกันปัญหาผลกระทบจากการสร้างประตูน้ำอัมพวา อาจทดลองทำประตูน้ำต้นแบบในคลองขนาดเล็กสายใดสายหนึ่งใน 4 สายที่เชื่อมต่อกับคลองอัมพวา เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสม การกำหนดเวลาปิด-เปิด การบำรุงรักษา การเคลื่อนย้ายเรือเข้า-ออก และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศของคลอง เมื่อแน่ในว่าสามารถดำเนินการได้ จึงทำการก่อสร้างจริงทั้งโครงการ เมื่อก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ควรจัดทำปฏิทินและตารางกำหนดเวลาปิดเปิดประตูน้ำที่ชัดเจน และจัดตั้งอาสาสมัครหรือผู้รับผิดชอบดูแลการปิด-เปิดประตูน้ำจุดต่างๆ เพื่อเป็นการรักษาระบบนิเวศของคลองอัมพวา และเพื่อให้เรือผ่านไปมาได้สะดวก จึงควรปิดประตูน้ำเพื่อเก็บกักน้ำเฉพาะช่วงเวลาน้ำลดในฤดูแล้ง หรือช่วงเวลาที่น้ำตาย ในฤดูฝนและฤดูหนาว หรือช่วงเวลาที่มีน้ำมากพอในฤดูแล้ง ควรเปิดประตูน้ำตลอดเวลา

เมื่อน้ำในคลองอัมพวามีพอตลอดเวลา ก็สามารถจัดให้บริเวณท่าน้ำหน้าวัดพระยาญาติและวัดจุฬามณีเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ โดยการพัฒนาเป็นอุทยานมัจฉา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ระบบนิเวศคลองอัมพวา นอกจากนี้ยังสมควรจัดซื้อเรือดับเพลิงประจำการในเขตประตูน้ำ เพื่อใช้ในกรณีเกิดเพลิงไหม้บริเวณอาคารริมน้ำ ซึ่งรถดับเพลิงเข้าไม่ถึง จัดฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อคอยดูแลระวังเพลิงและช่วยดับเพลิง จัดโครงการตรวจตราการเดินสายไฟฟ้าในอาคารและการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าและแก๊ส รวมทั้งให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุจากเพลิงไหม้และการรับมือกรณีเกิดอุบัติเหตุเพลิงไหม้

นอกจากนี้ ในระยะยาวควรจัดทำแนวป้องกันน้ำท่วมของชุมชนเมืองชั้นใน โดยใช้ประตูน้ำร่วมกับแนวถนน และเขื่อนริมแม่น้ำแม่กลองเป็นคันกั้นน้ำ ปรับระดับและเชื่อมต่อแนวถนนและเขื่อนให้เกิดเป็นพื้นที่ปิดล้อมขึ้น เพื่อป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมืองชั้นในกรณีที่มีการปล่อยน้ำจากเขื่อนต่างๆ บริเวณต้นน้ำในปริมาณมากช่วงฤดูฝน

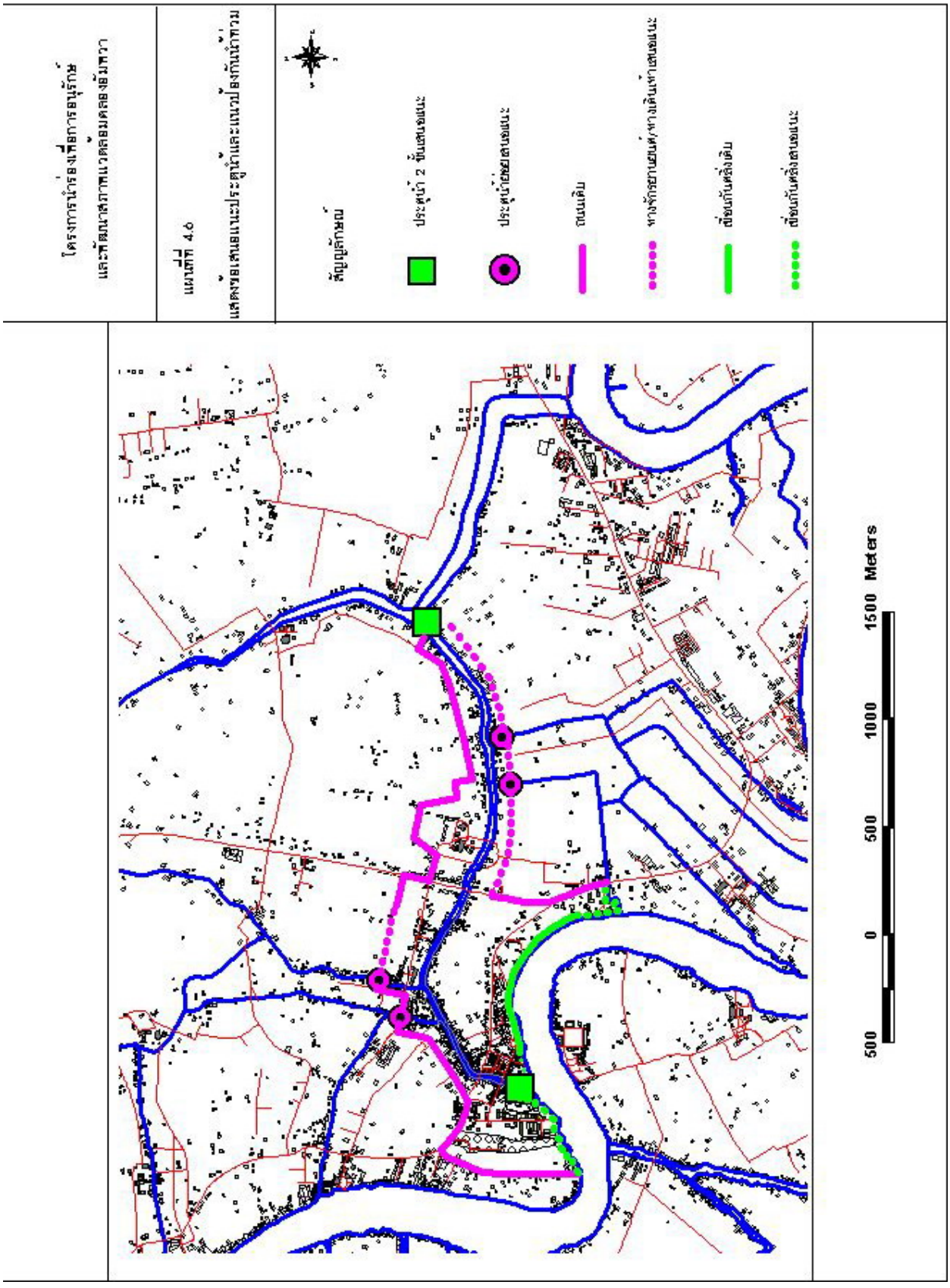

สภาพของคลองบางจากและคลองดาวดึงษ์เมื่อน้ำลด ไม่สามารถใช้คมนาคมได้และไม่เพียงพอในกรณีเกิดเพลิงไหม้ การสร้างประตูน้ำจะช่วยให้มีน้ำสำหรับการคมนาคมภายในและน้ำสำรองสำหรับใช้ในกรณีเกิดเพลิงไหม้

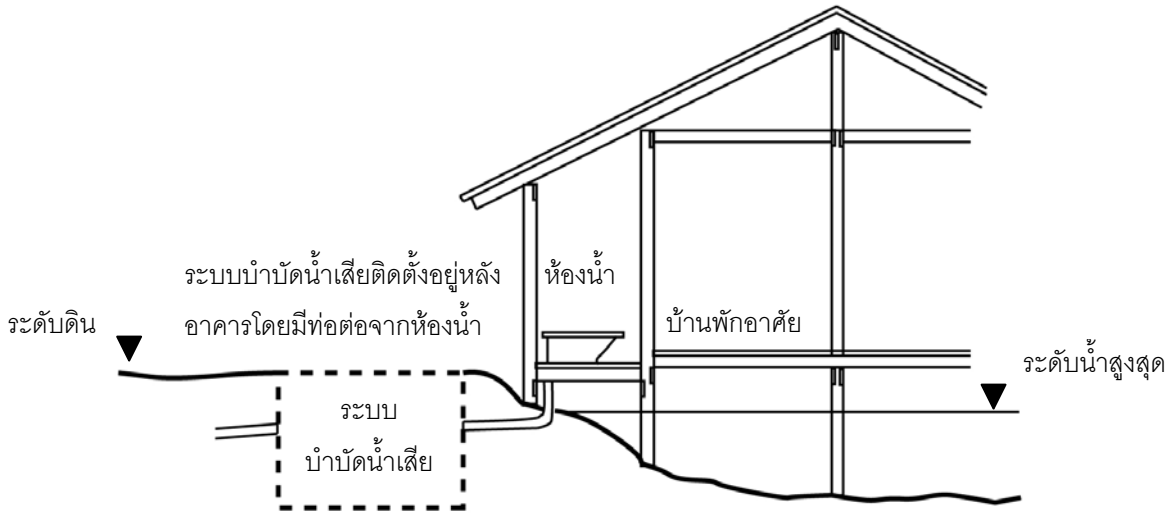

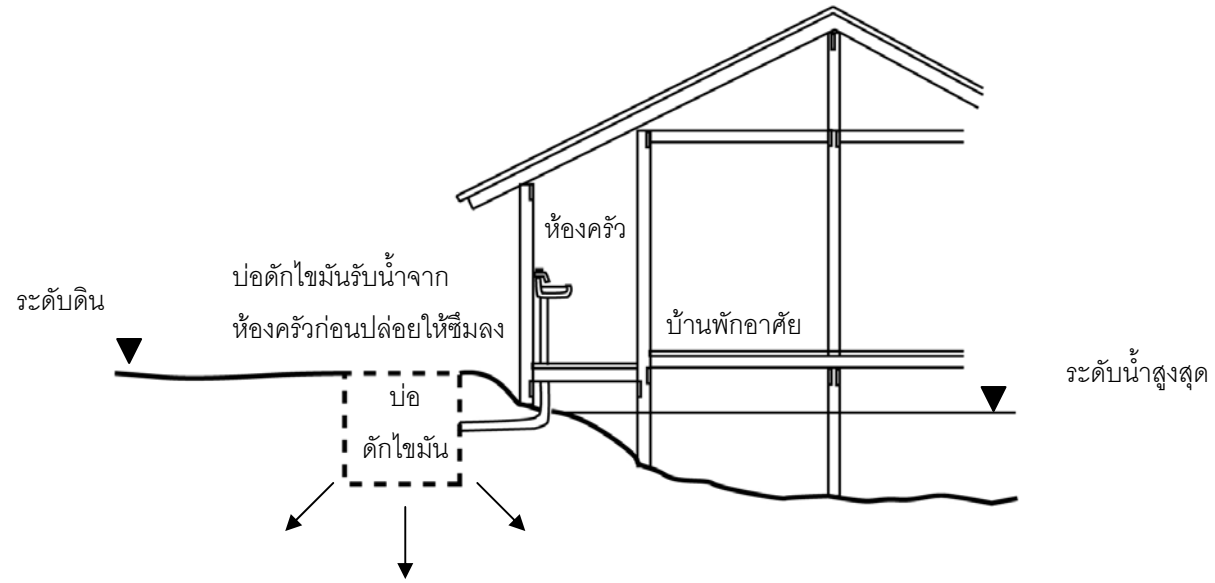
ตัวอย่างประตูน้ำที่บางนกแขวก ซึ่งยังไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเท่าที่ควร

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา
แผนที่ 4.6
แสดงจุดเสนอแนะประตูน้ำและแนวป้องกันน้ำท่วม
สัญญลักษณ์
ประตูน้ำ 2 ชั้นเสนอแนะ
ประตูน้ำเดิมเสนอแนะ
ถนนเดิม
ทางจักรยานและทางเท้าเสนอแนะ
เขื่อนกันดินเดิม
เขื่อนกันดินเสนอแนะ
500 0 500 1000 1500 Meters

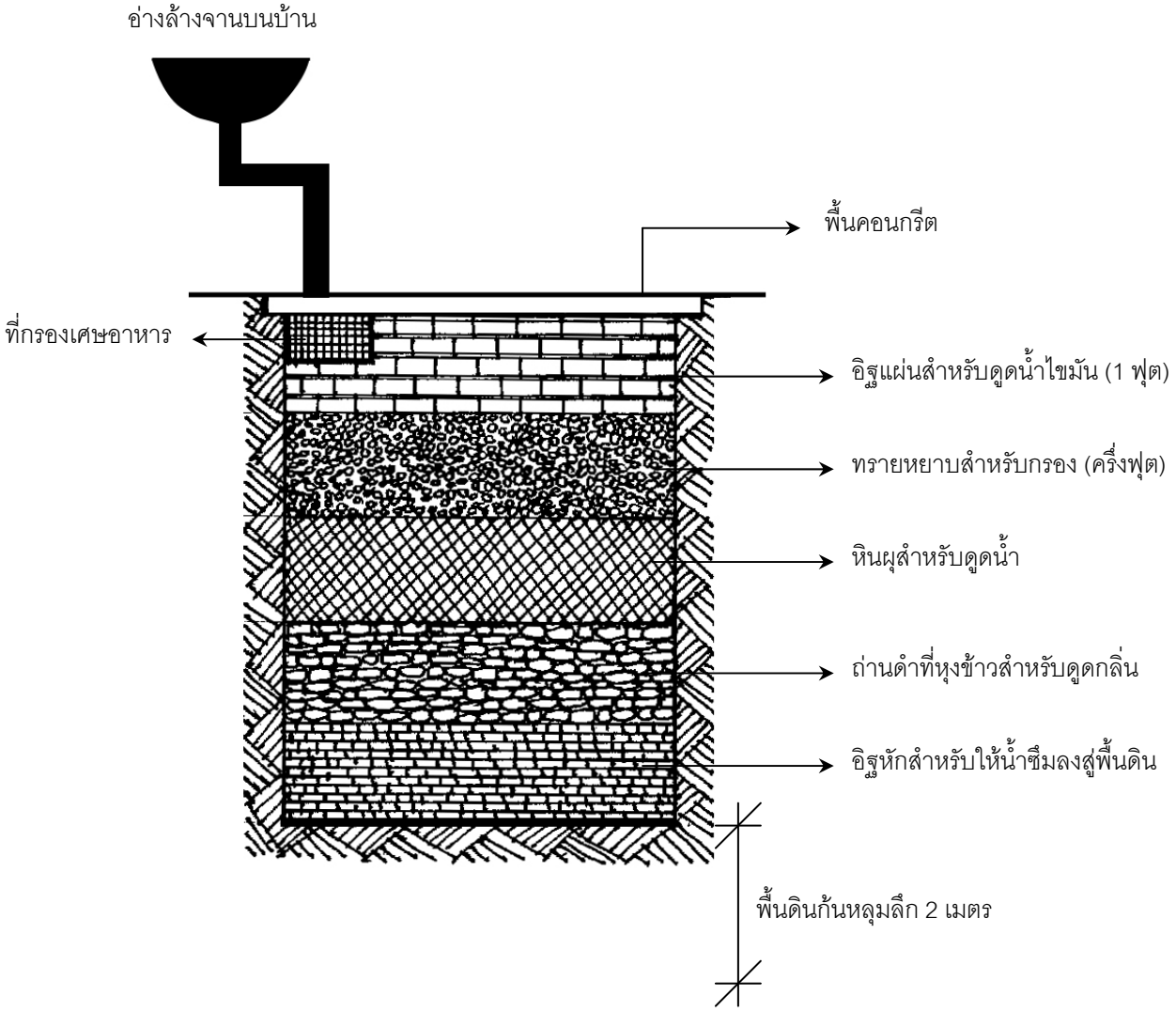
เพื่อเป็นการรักษาคุณภาพน้ำในคลองอัมพวา ควรมีการควบคุมการปล่อยน้ำทิ้งจากครัวเรือนและน้ำเสียจากส้วมไม่ให้มีการปล่อยทิ้งลงคลองโดยตรง ควรแยกน้ำเสียจากส้วมออกต่างหากแล้วต่อไปยังถังหรือบ่อบำบัด ส่วนน้ำทิ้งนั้นควรให้ผ่านบ่อดักไขมันและตะกอนก่อนปล่อยลงคลองหรือใช้ระบบการกรองและบำบัดอย่างง่ายโดยเทคโนโลยีพื้นบ้าน ดังตัวอย่างของชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย จังหวัดปทุมธานี

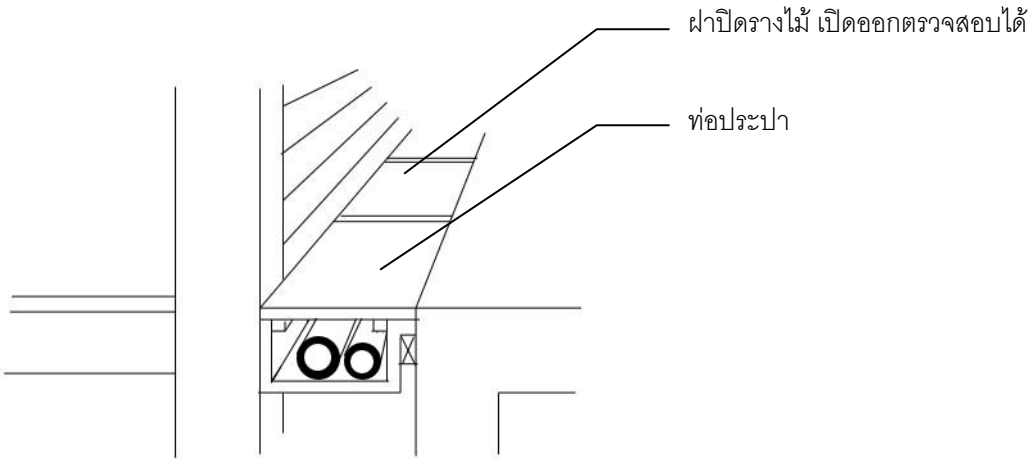

รูปแสดงบ่อบำบัดน้ำเสียประจำบ้าน

รูปแสดงบ่อดักไขมันของชุมชนประจำบ้าน

รูปแสดงบ่อดักไขมันประจำบ้านของชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี

รูปแสดงรางเก็บท่อระบายน้ำและท่อประปาริมทางเดินริมน้ำ

4.6 แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของทางสัญจร

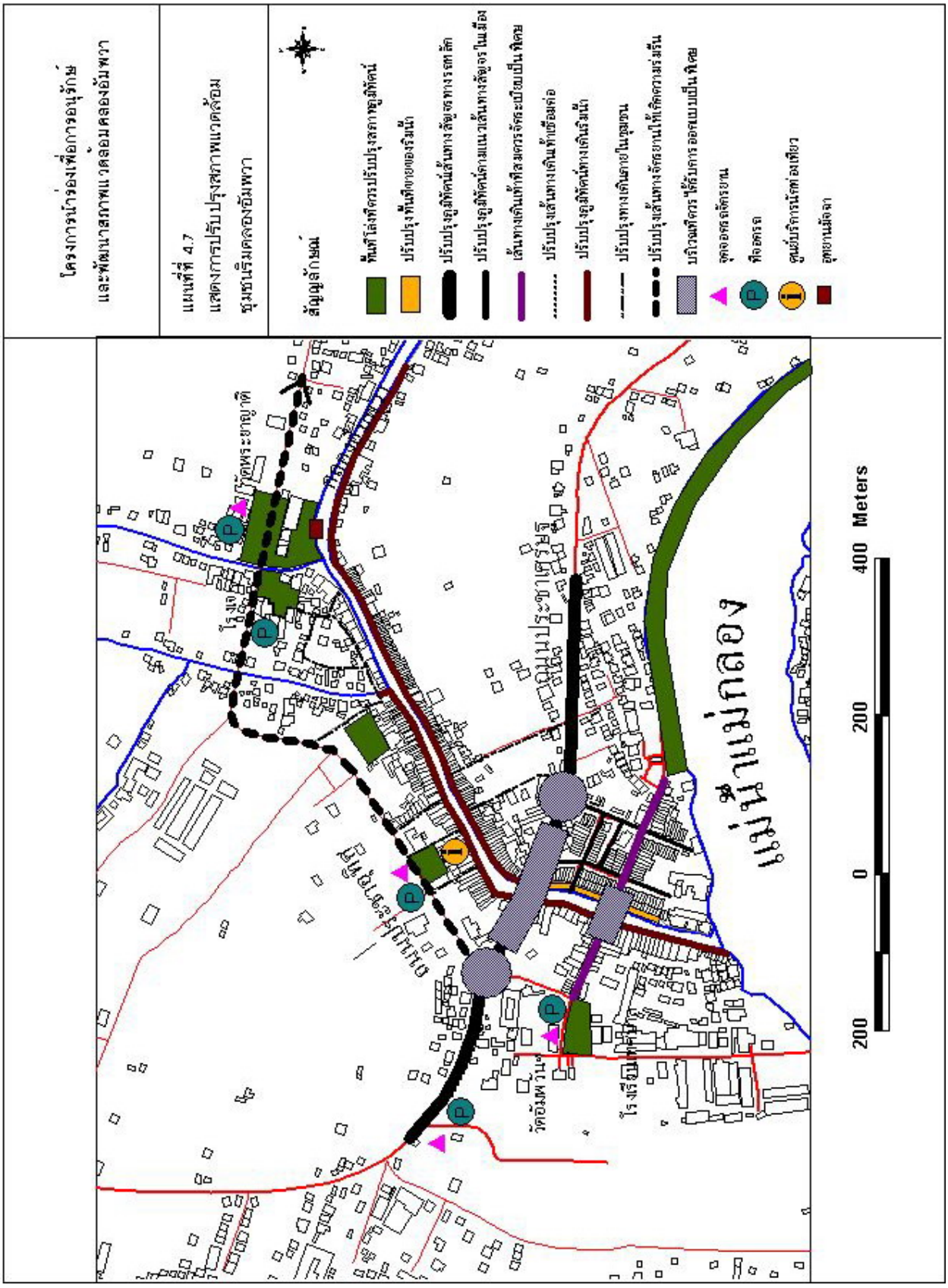
ปัจจุบัน ทางเข้าเมืองอัมพวา โดยเฉพาะบริเวณเชิงสะพานเดชาดิศร ค่อนข้างแห้งแล้งดูไม่น่าดู อาคารสองฟากถนนก่อนขึ้นสะพานเป็นอาคารที่มีรูปแบบสมัยใหม่และอาคารเดิมที่ทรุดโทรม ทำให้มีผลกระทบต่อความประทับใจของผู้ผ่านไปมาและนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอัมพวา นอกจากนี้ถนนภายในเมืองยังแห้งแล้งขาดความร่มรื่น มีการจอดรถเกะกะขวางทางเท้า ซึ่งคับแคบและไม่ต่อเนื่อง จึงควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ทางสัญจรเหล่านี้ โดยการปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาและไม้พุ่มบริเวณเชิงสะพานเดชาดิศร ขยายทางเท้า และจัดทำซุ้มต้นไม้เลื้อยบริเวณถนนโชติธำรงค์ และถนนพวงสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ร่มรื่นน่าอยู่และช่วยให้การเดินเท้าสะดวกขึ้น

ในส่วนของทางเดินเท้าริมคลองนั้น ปัจจุบันมีส่วนยื่นของหลังคาออกมาคลุมมากบ้างน้อยบ้างไม่เท่ากัน ทำให้ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย จึงควรมีการกำหนดแนวหลังคาที่ยื่นออกมาคลุมทางเท้าให้เป็นระเบียบอยู่ในแนวเดียวกัน ส่วนบริเวณทางเดินเท้าริมเขื่อนหน้าที่ว่าการอำเภอและสถานีตำรวจนั้น ปัจจุบันค่อนข้างแห้งแล้ง จึงควรมีการปลูกต้นไม้ตลอดแนวด้านในของทางเดินเท้า เพื่อให้เกิดความร่มรื่นและน่าดู พื้นที่บริเวณริมเขื่อนนี้ยังเหมาะต่อการชมพระอาทิตย์ตกที่ให้บรรยากาศที่น่าประทับใจของอัมพวาอีกด้วย จึงควรจัดม้านั่งชิดแนวทางเดินเท้าด้านในหันหน้าออกสู่แม่น้ำแม่กลอง เพื่อให้ผู้มานั่งพักมองเห็นทิวทัศน์ของแม่น้ำยามอาทิตย์อัสดง

นอกจากทางสัญจรทางบกแล้ว ทางสัญจรทางน้ำก็สมควรได้รับการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เช่นเดียวกัน เสาไฟฟ้าที่ปักอยู่ในคลอง ตลอดจนสายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ที่ขึงระโยงระยางอย่างไร้ระเบียบ ทำให้ภูมิทัศน์ของคลองขาดความน่าดู จึงควรพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อจัดทำโครงการระยะยาวในการย้ายตำแหน่งเสาไฟฟ้าไปอยู่ด้านหลังอาคาร รวมทั้งเดินสายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ใหม่ให้เป็นระเบียบ ไม่ให้เกะกะรบกวนมุมมองจากคลอง นอกจากนี้ ยังสมควรพิจารณารื้อถอนตอม่อของสะพานเก่าที่รื้อถอนไปแล้ว แต่ยังคงทิ้งตอม่อที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ไว้เกะกะในคลองอัมพวา ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของคลองเวลาน้ำลงแล้ว ยังสร้างปัญหาต่อการสัญจรทางน้ำอีกด้วย

4.7 แนวทางการปรับปรุงที่โล่ง

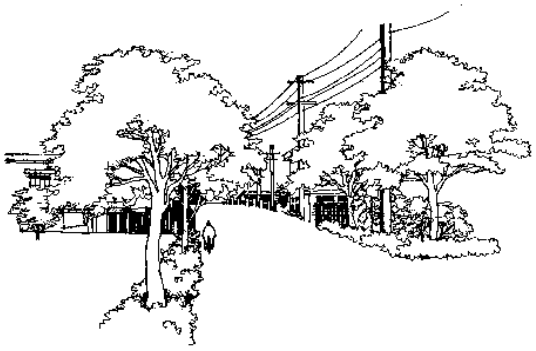
ปัจจุบันที่โล่งของชุมชนทั้งที่ใช้ประโยชน์เป็นลานจอดรถ ลานอเนกประสงค์ หรือทิ้งว่างไว้ ยังขาดความสวยงามร่มรื่น หรืออยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม จึงควรปรับปรุงพื้นที่โล่งเหล่านี้ให้สวยงามร่มรื่นและใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยเน้นการจัดสภาพภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของคลองและสวนผลไม้ในพื้นที่ บริเวณที่สมควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ ได้แก่ พื้นที่หน้าตลาดริมคลองอัมพวา พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม พื้นที่โล่งหลังเรือนแถวของมูลนิธิชัยพัฒนา พื้นที่บริเวณศาลเจ้าและพื้นที่บริเวณโรงเจ

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา
แผนที่ 4.7
แสดงการปรับปรุงสภาพแวดล้อม
ชุมชนริมคลองอัมพวา
สัญญลักษณ์
พื้นที่โล่งที่ควรปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์
ปรับปรุงพื้นที่ทางเข้าของวัดนี้
ปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางสัญจรทางรถยนต์
ปรับปรุงภูมิทัศน์ตามแนวเส้นทางสัญจรในชุมชน
เส้นทางเดินเท้าที่สมควรจัดระเบียบเป็นพิเศษ
ปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าเชื่อมต่อ
ปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเดินริมน้ำ
ปรับปรุงทางเดินตามในชุมชน
ปรับปรุงเส้นทางจักรยานให้ได้มาตรฐาน
บริเวณที่ควรได้รับการออกแบบเป็นพิเศษ
จุดจอดรถจักรยาน
ที่จอดรถ
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
สุขาสาธารณะ
วัดอัมพวา
แม่น้ำแม่กลอง
200 0 200 400 Meters

ตัวอย่างการปรับปรุงเส้นทางสัญจรภายในชุมชนอัมพวา

เชิงสะพานเดชาดิศรก่อนการปรับปรุง

ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์เชิงสะพาน

บริเวณทางเข้าเสนอให้ปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาและไม้พุ่มเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ร่มรื่นและต้อนรับเข้าสู่พื้นที่

ถนนโชติธำรงค์ก่อนการปรับปรุง

ตัวอย่างการปรับปรุงถนนโชติธำรงค์

เสนอให้ขยายทางเท้าทั้ง 2 ฝั่งและจัดทำซุ้มต้นไม้ตลอดแนวทางเดินเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีขึ้นและมีความสะดวกในการสัญจรทางเท้ามากขึ้น

ถนนพวงสมบูรณ์ก่อนการปรับปรุง

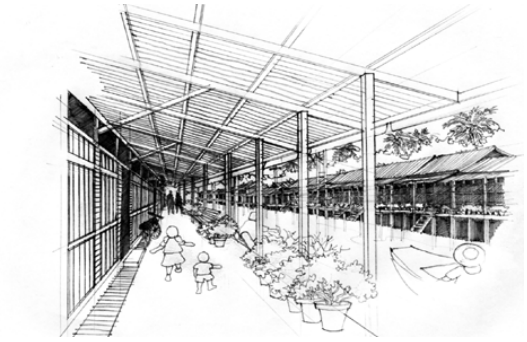

ตัวอย่างการปรับปรุงถนนพวงสมบูรณ์

ปรับปรุงและขยายทางเท้าทั้ง 2 ฝั่งพร้อมทั้งจัดทำซุ้มต้นไม้เชื่อมต่อกับถนนโชติธำรงค์

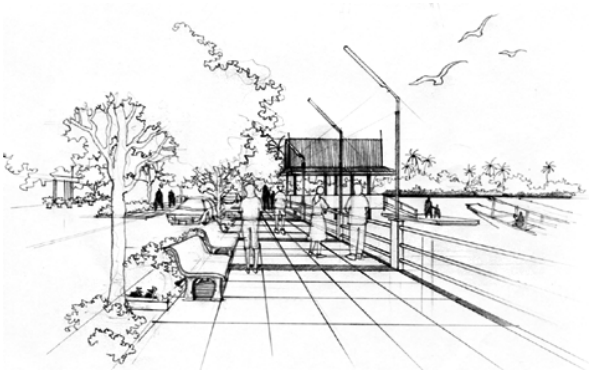
ทางเดินเท้าริมคลองอัมพวาก่อนการปรับปรุง

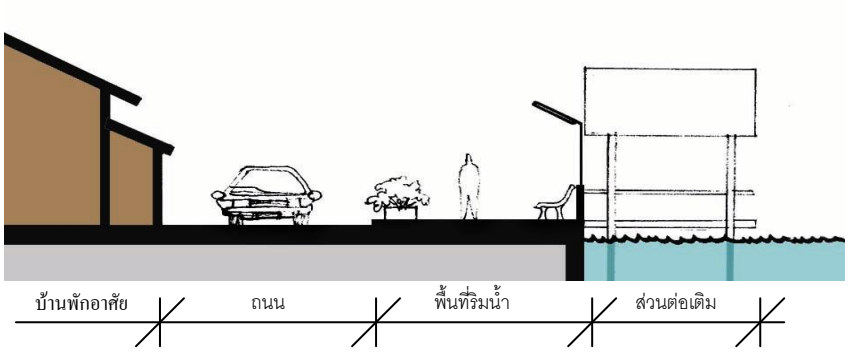
ตัวอย่างการปรับปรุงทางเดินเท้าริมคลองอัมพวา

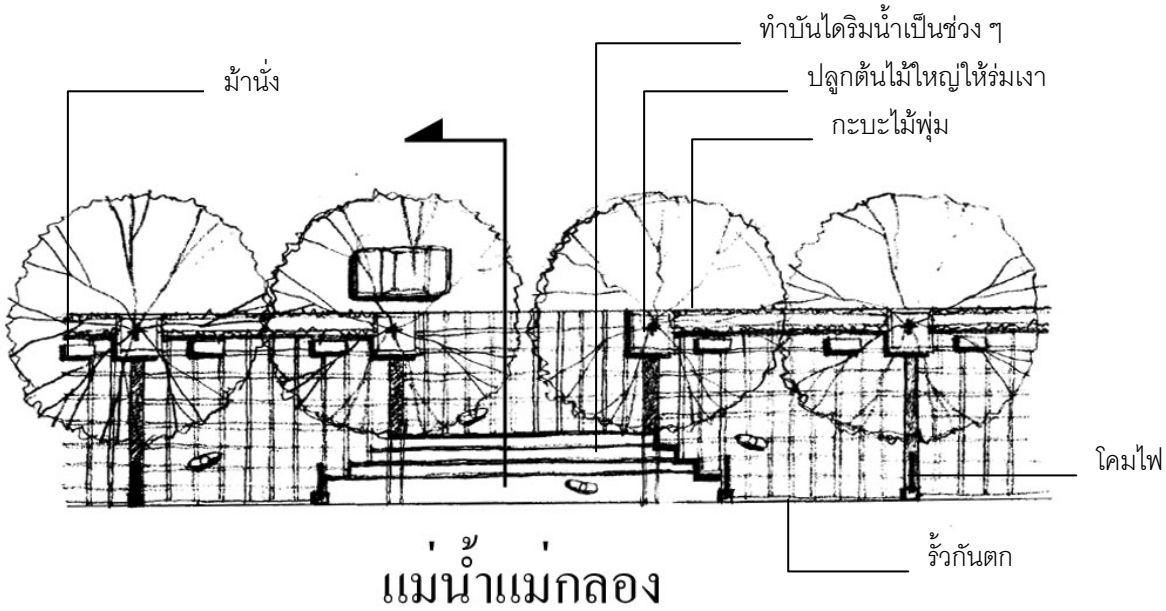
พื้นที่ริมน้ำหน้าสถานีตำรวจก่อนการปรับปรุง

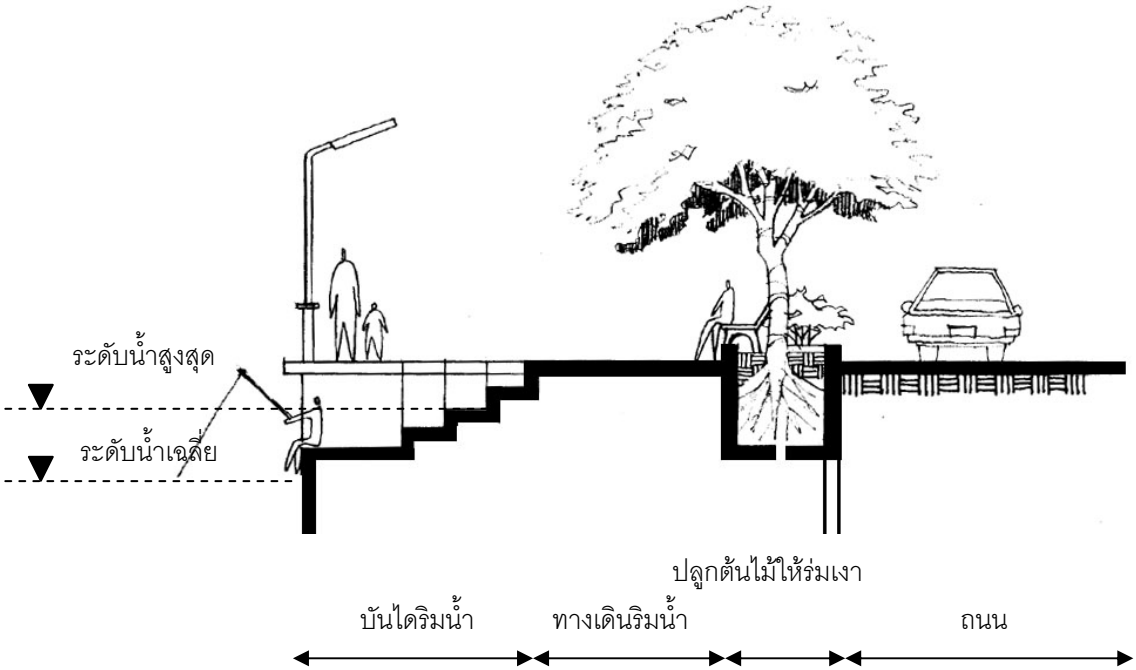
ตัวอย่างการปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำหน้าสถานีตำรวจ

แสดงรูปตัดบริเวณพื้นที่ริมเขื่อนริมแม่น้ำแม่กลอง

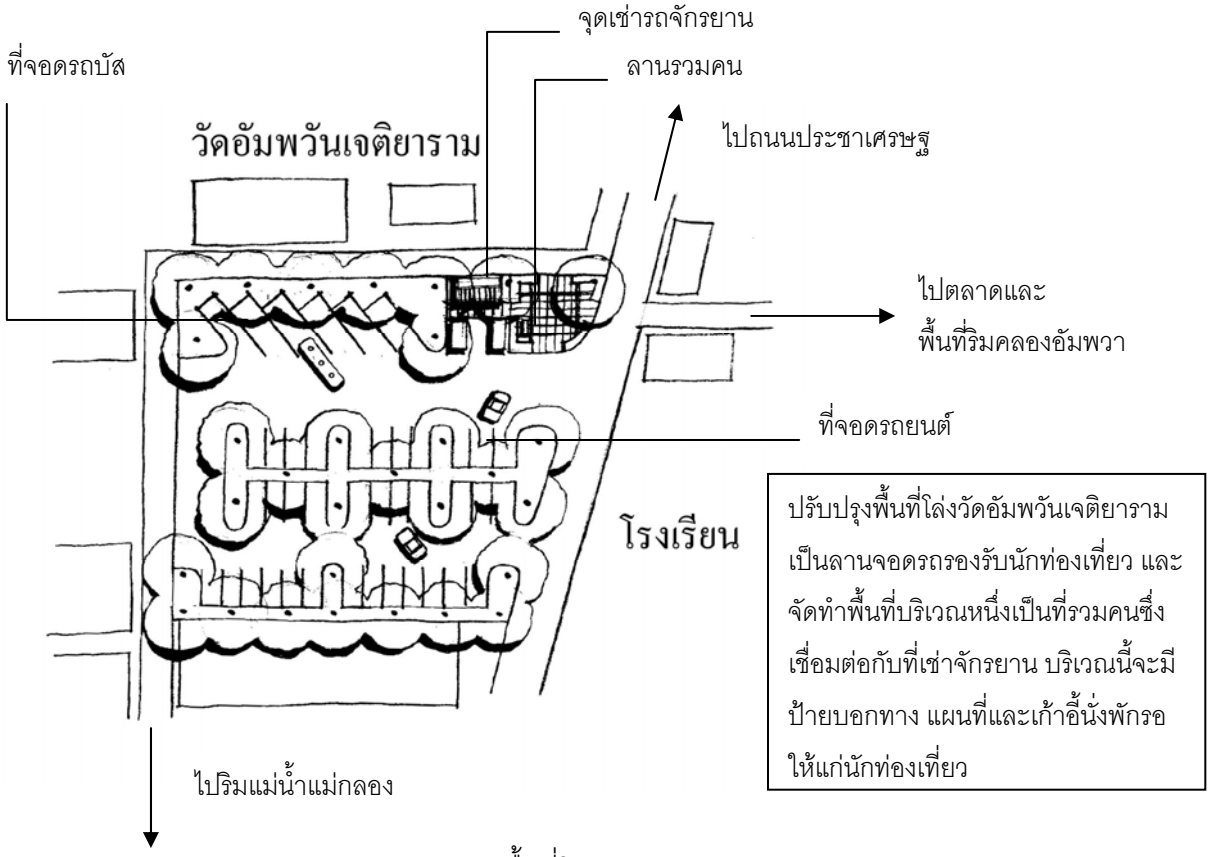

ผังบริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำแม่กลอง

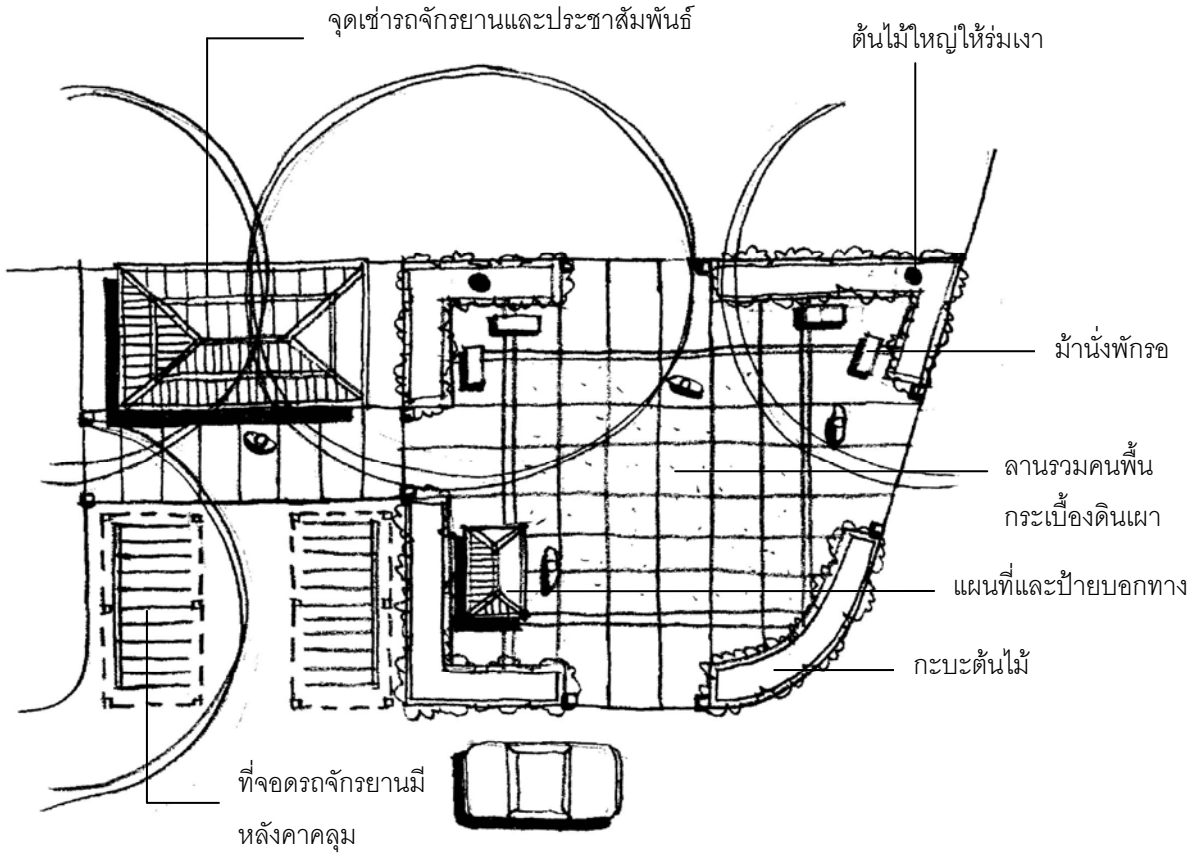

รูปตัดพื้นที่ริมแม่น้ำแม่กลอง

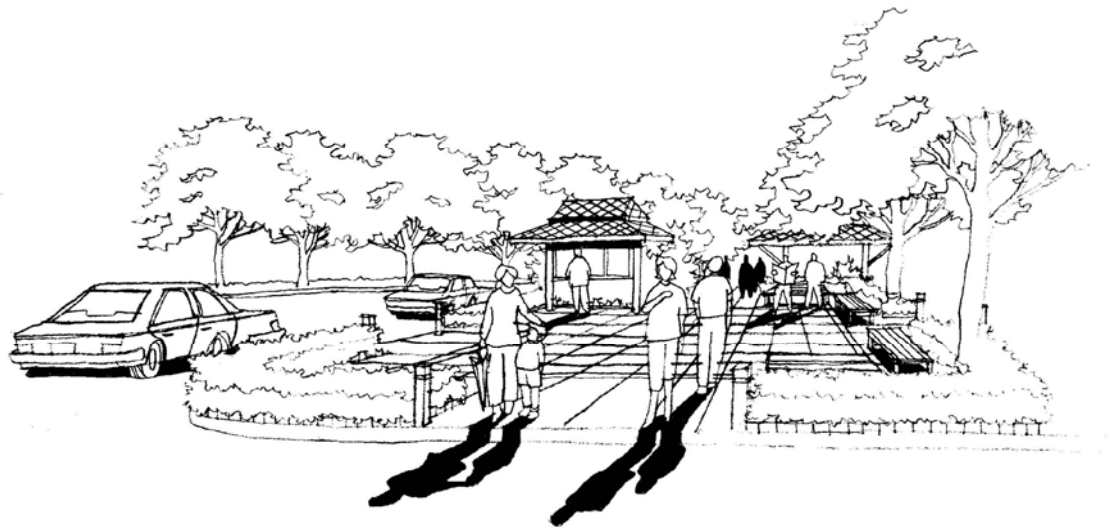
ปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำแม่กลองให้มีความร่มรื่นสวยงาม โดยการปลูกต้นไม้ใหญ่และปลูกไม้พุ่มเป็นแนวกำหนดอาณาเขต และทำบันไดเป็นช่วง ๆ เพื่อให้คนสัมผัสน้ำมากขึ้น พื้นที่ริมน้ำสามารถใช้เป็นพื้นที่รองรับการใช้งานที่หนาแน่นทั้งจากคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล และสามารถเป็นจุดหมายตาจากทางน้ำอีกด้วย

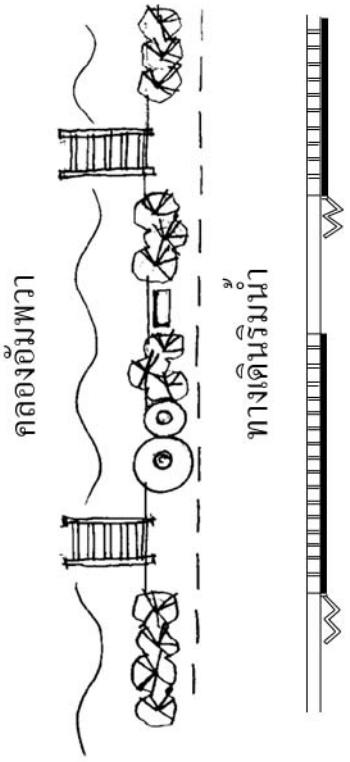

ผังบริเวณพื้นที่โล่งวัดอัมพวันเจติยาราม

รายละเอียดผังบริเวณลานรวมคน

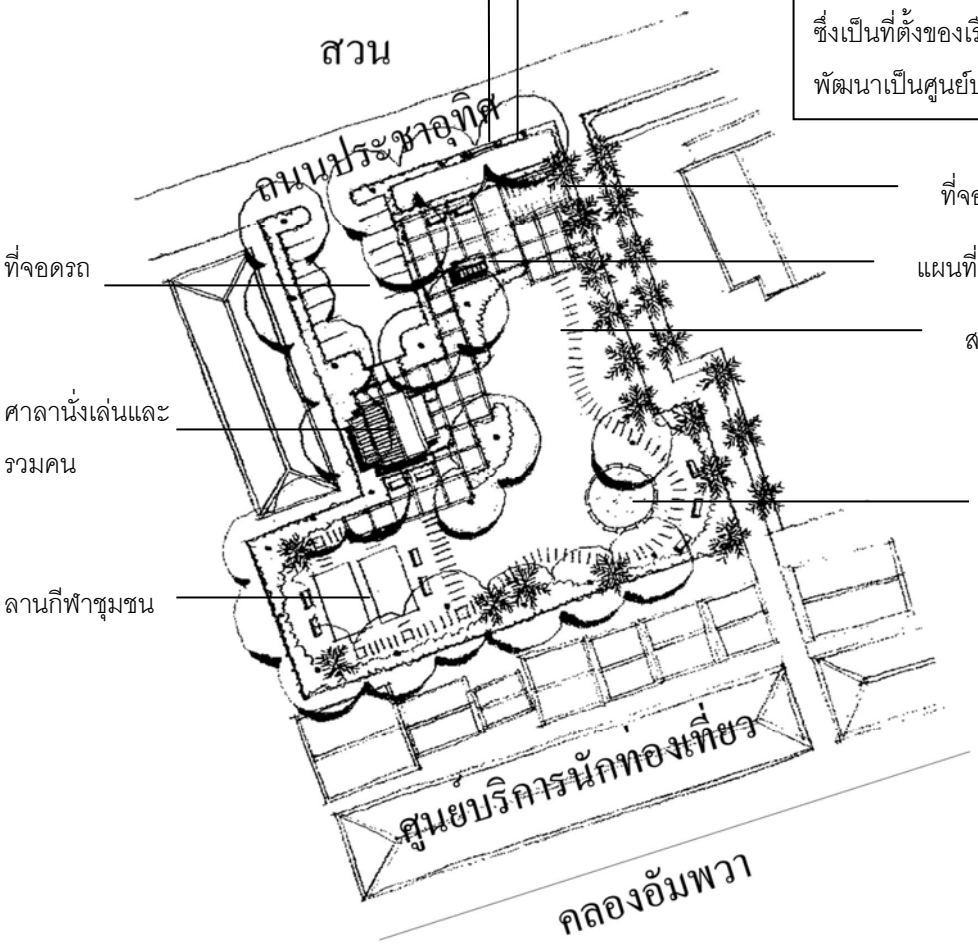
ทัศนียภาพบริเวณลานรวมคน วัดอัมพวัน

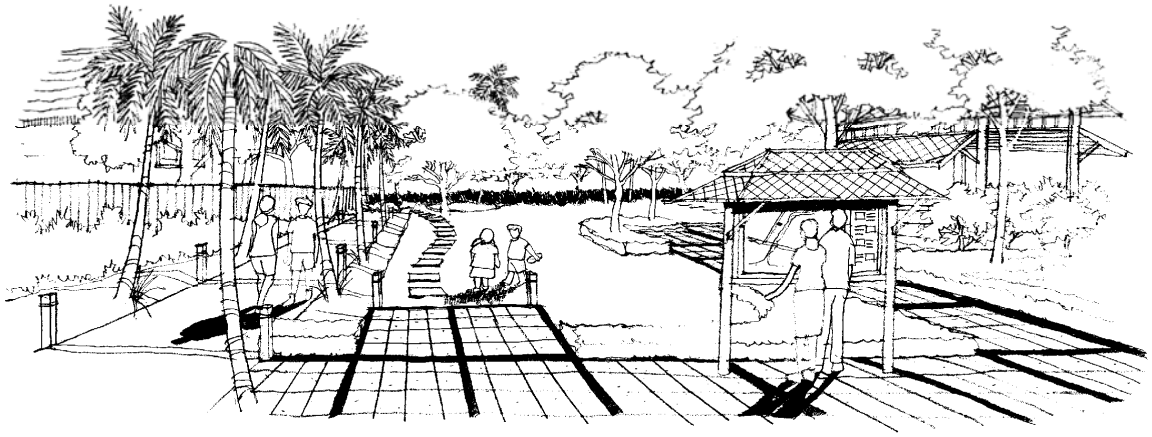

จัดระเบียบพื้นที่ริมคลอง โดยการตั้งแนวกระถาง พื้นที่นั่งเล่น โอ่งและพื้นที่วางของของคนในชุมชนให้เป็นระเบียบ โดยการเว้นระยะห่างบริเวณทางขึ้นลง

ผังการใช้งานพื้นที่ริมคลองอัมพวาบริเวณย่านพักอาศัย

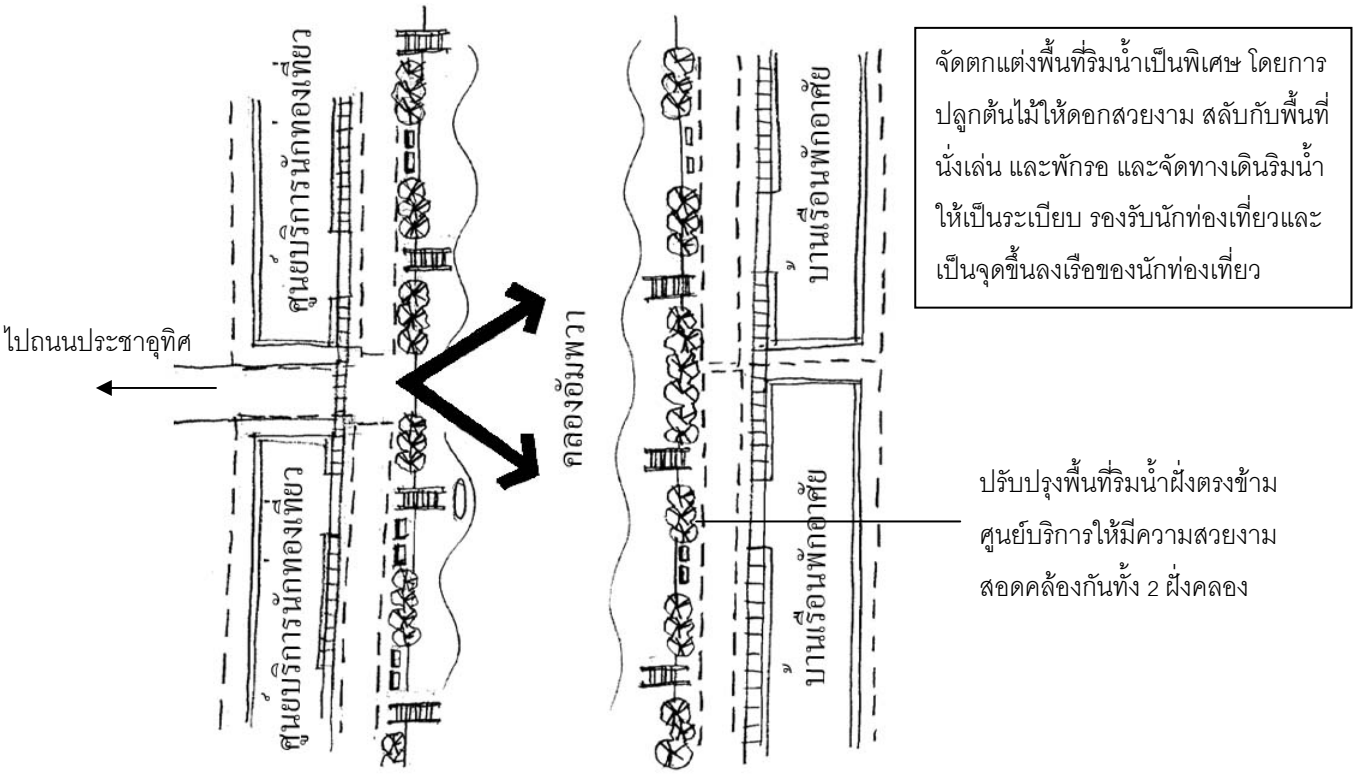
ปรับปรุงพื้นที่โล่งหลังชุมชนริมน้ำเป็นพื้นที่พักผ่อนออกกำลังกายและเป็นลานชุมชนโดยมีเส้นทางเชื่อมต่อถนนประชาอุทิศสู่พื้นที่ริมคลองซึ่งเป็นที่ตั้งของเรือนแถวมูลนิธิชัยพัฒนาซึ่งจะพัฒนาเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในอนาคต

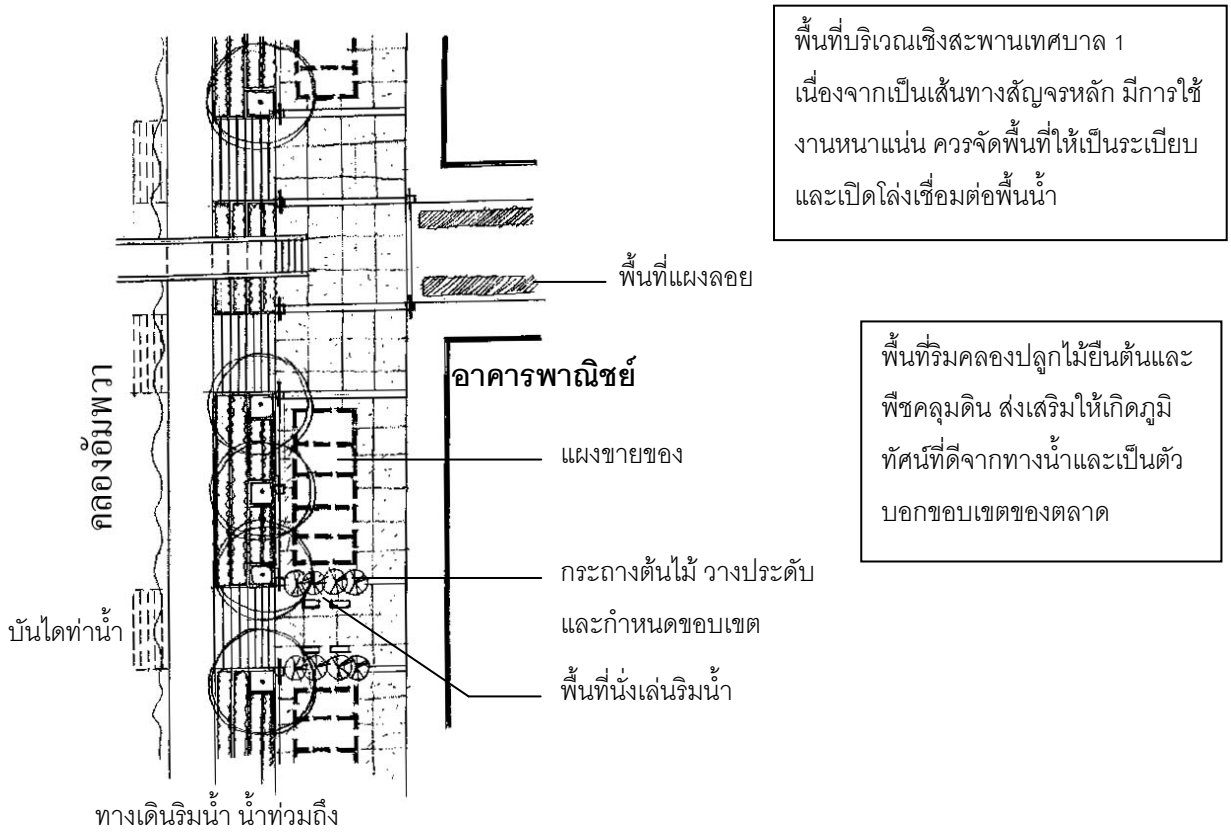

ผังบริเวณพื้นที่โล่งติดถนนประชาอุทิศ

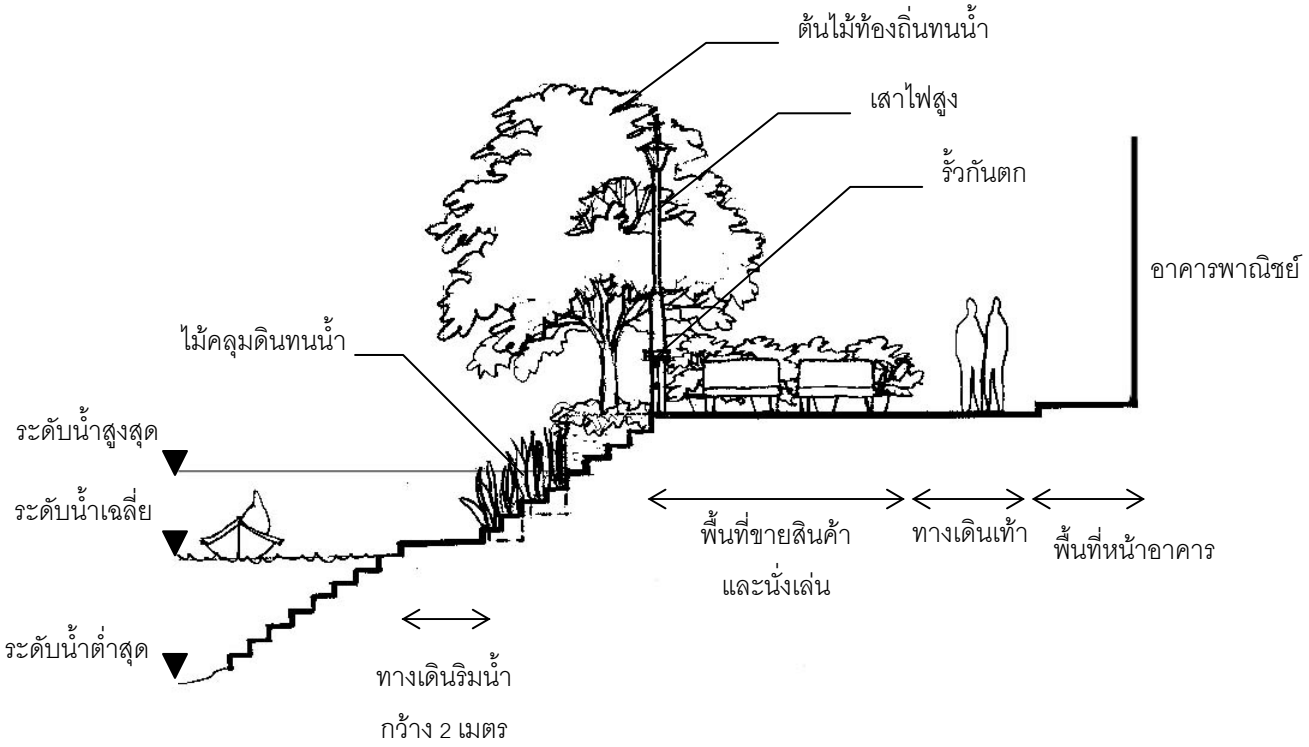
ทัศนียภาพบริเวณพื้นที่โล่งติดถนนประชาอุทิศ

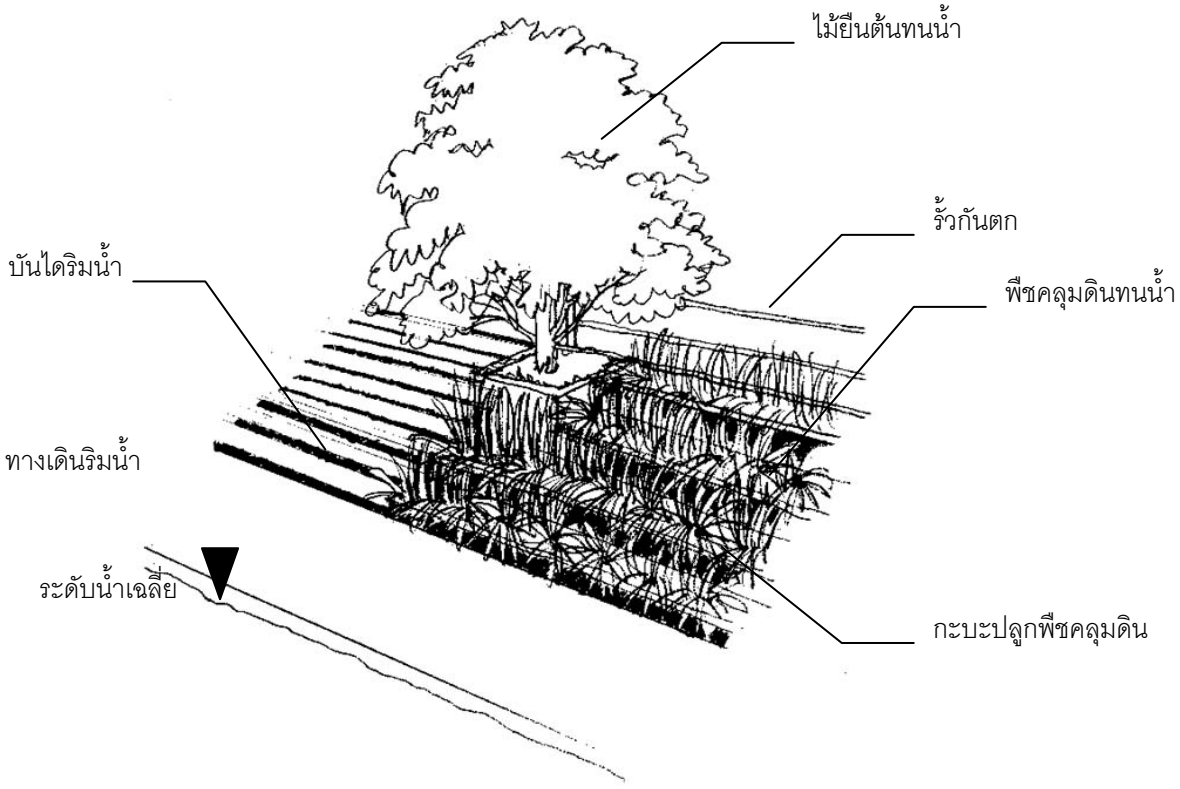

ผังการใช้งานพื้นที่ริมคลองบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

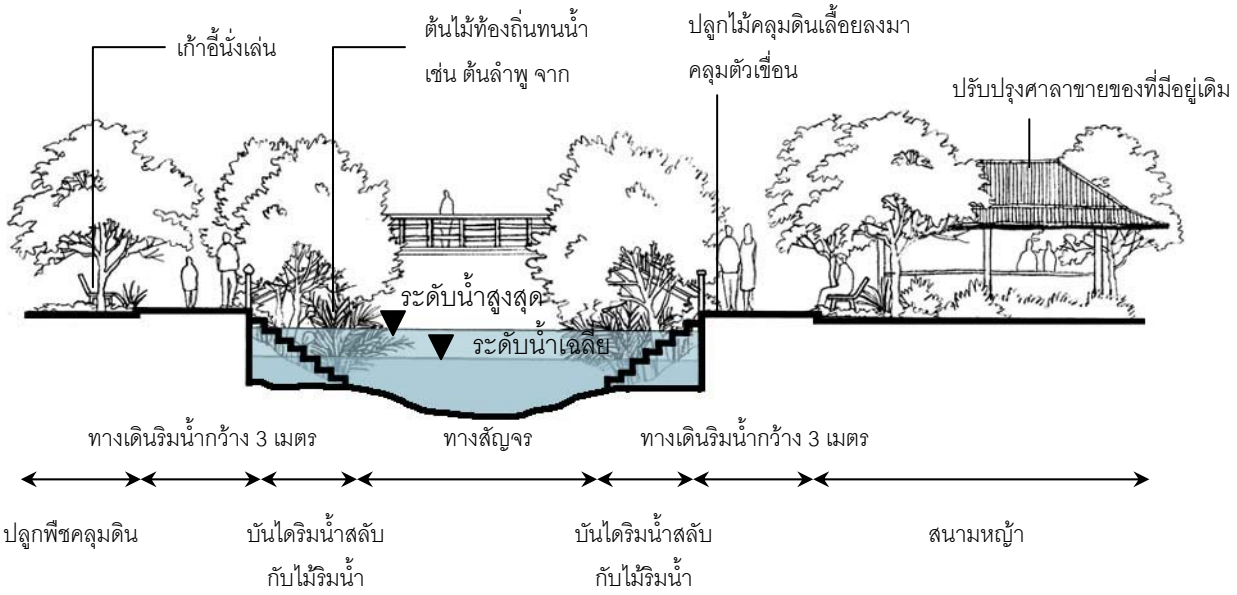

ผังการใช้งานพื้นที่ริมคลองอัมพวาบริเวณสะพานเทศบาล 1

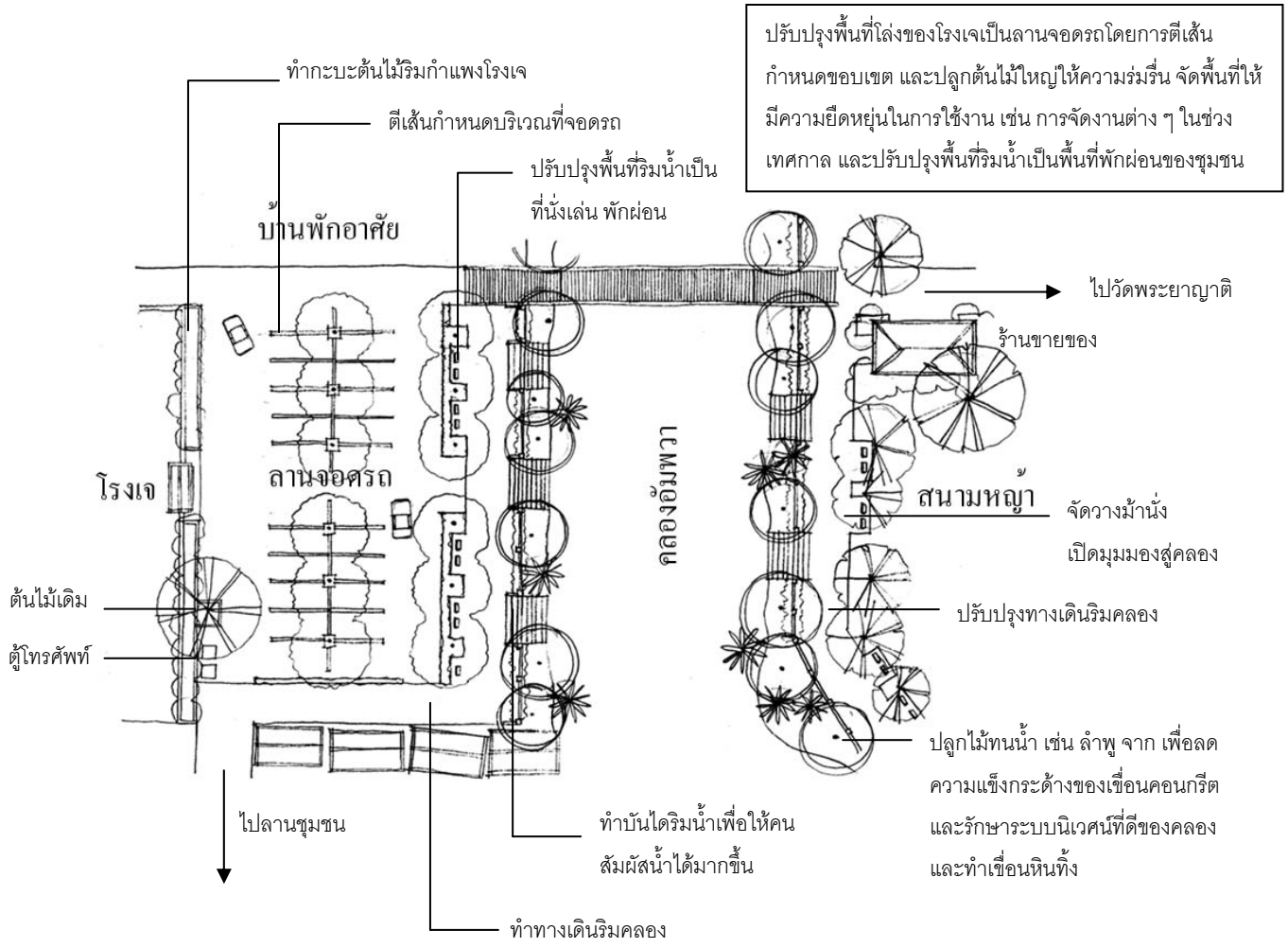

รูปตัดพื้นที่ริมคลองอัมพวาฝั่งตลาด

รูปตัดพื้นที่ริมคลองอัมพวาบริเวณโรงเจและวัดพระยาญาติ

ผังบริเวณพื้นที่โล่งของโรงเจและพื้นที่ริมน้ำของวัดพระยาญาติ

ทัศนียภาพริมคลองอัมพวาฝั่งตลาดหลังการปรับปรุง

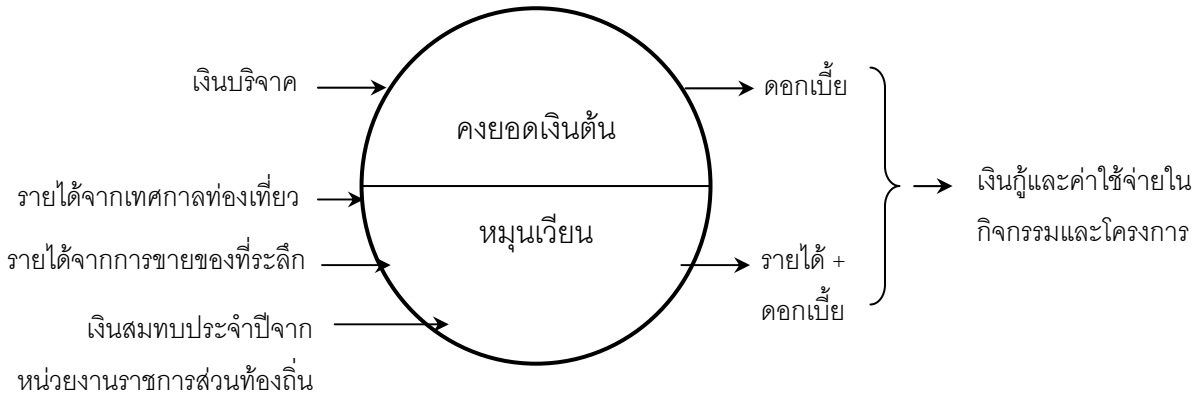

ทัศนียภาพริมคลองอัมพวาฝั่งวัดอัมพวันหลังการปรับปรุง

4.8 มาตรการสนับสนุนการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน

การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของคลองและชุมชนคลองอัมพวาจะประสบความสำเร็จได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน โดยเฉพาะเจ้าของอาคารและผู้อยู่อาศัยในอาคารริมน้ำ และ เจ้าที่ดินริมคลอง การกระตุ้นจิตสำนึกและการจัดกิจกรรมสนับสนุนการอนุรักษ์ต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ยังต้องมีมาตรการสนับสนุนทางด้านการเงินที่เหมาะสม เพื่อจูงใจให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์อาคารและพื้นที่ที่มีคุณค่า ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวา มาตรการเหล่านี้ได้แก่

1) การจัดทำทะเบียนอาคารที่มีคุณค่าและความสำคัญ ควรมีการดำเนินการจัดทำทะเบียนอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญของชุมชนคลองอัมพวา โดยให้ประชาชนในแต่ละชุมชนมีส่วนร่วมในการสำรวจและจัดทำทะเบียน ซึ่งควรมีรูปแบบง่ายๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบและตระหนักถึงคุณค่าของอาคารที่ตัวเองอาศัยอยู่
2) จัดกิจกรรมประกวดอาคารอนุรักษ์ดีเด่นประจำปี โดยอาจแยกเป็นอาคารเดิมที่มีการดูแลบำรุงรักษาอย่างดี และอาคารใหม่ที่สร้างขึ้นตามคู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งก่อสร้างที่เป็นข้อตกลงร่วมของชุมชน
3) จัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์คลองและชุมชนอัมพวา เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวา โดยเงินกองทุนควรประกอบด้วย 2 ส่วนคือ เงินทุนคงยอดเงินต้น ซึ่งนำเอาเฉพาะดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์ และเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งนำเอาเงินรายได้และดอกเบี้ยทั้งหมดมาใช้ประโยชน์ รายได้จากกองทุนอาจมาจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เงินบริจาคจากธุรกิจเอกชนและประชาชน รายได้จากการขายของที่ระลึก แผนที่ โปสการ์ดในศูนย์บริการท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้น เงินสมทบจากหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น และ เงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆของรัฐบาล ฯลฯ โดยมีคณะกรรมการบริหารกองทุน ประกอบด้วย ผู้แทนชุมชน ผู้แทนผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ รายได้และผลประโยชน์จากกองทุนควรนำไปใช้สนับสนุนการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของคลองและชุมชนอัมพวา เช่น ให้กู้ยืมโดยเสียดอกเบี้ยต่ำ เพื่อใช้ในการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญตามรูปแบบที่เหมาะสม การสนับสนุนกิจกรรมและโครงการอนุรักษ์ร่วมกันของชุมชน เช่น การเปลี่ยนโครงหลังคาและกระเบื้อง การทาสีอาคาร การซ่อมแซมบันไดท่าน้ำ ฯลฯ ซึ่งคณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแต่ละปี

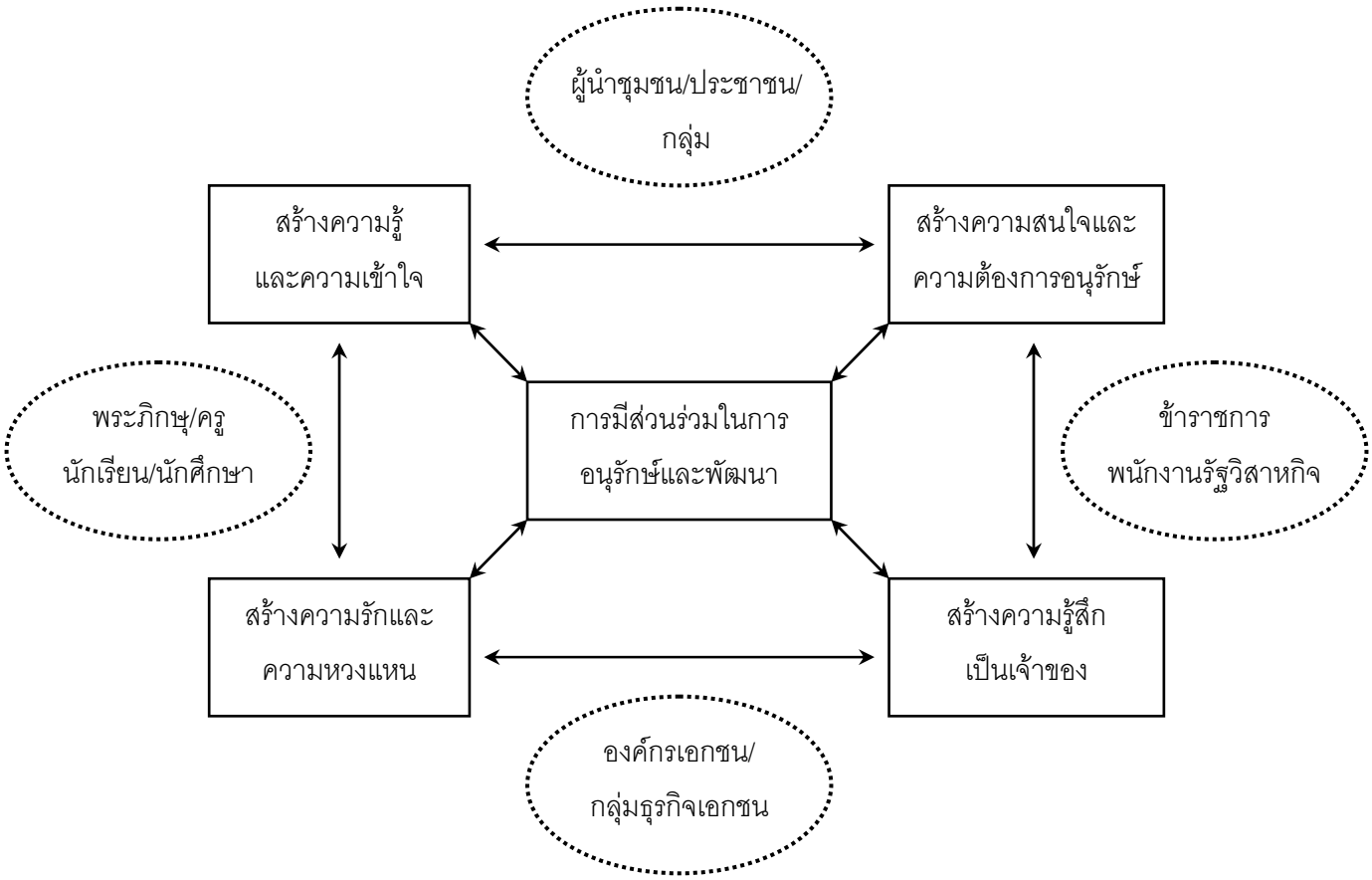

แผนภูมิที่ 4.4 แสดงรูปแบบกองทุนเพื่อการอนุรักษ์คลองและชุมชนอัมพวา

4) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์

ในปัจจุบันมีการจัดตั้งเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนคลองอัมพวา ซึ่งประกอบด้วยผู้นำและตัวแทนชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา ตำบลบางช้าง และตำบลบ้านปรก มีการจัดกิจกรรมรณรงค์การมีส่วนร่วม เช่น การรณรงค์กำจัดผักตบชวา ฯลฯ รวมทั้งมีการจัดตั้งอาสาสมัครตรวจวัดคุณภาพน้ำ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนคลองอัมพวาในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นยังมีจำนวนสมาชิกไม่มากและไม่ครอบคลุมกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มครู นักเรียน องค์กรเอกชน และกลุ่มธุรกิจเอกชน กิจกรรมที่จัดขึ้นยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ จึงควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์เพิ่มเติมโดย

- พัฒนาและขยายเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนคลองอัมพวา ให้ครอบคลุมสมาชิกจากกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม และเพิ่มจำนวนสมาชิกในเครือข่ายให้มากขึ้น อาศัยการประชาสัมพันธ์และการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายและประชาชนในชุมชน
- จัดโครงการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญ และแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สมาชิกเครือข่ายและประชาชนในชุมชน
- ปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้ทุกโรงเรียนในพื้นที่สอนนักเรียนของตนให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของท้องถิ่น

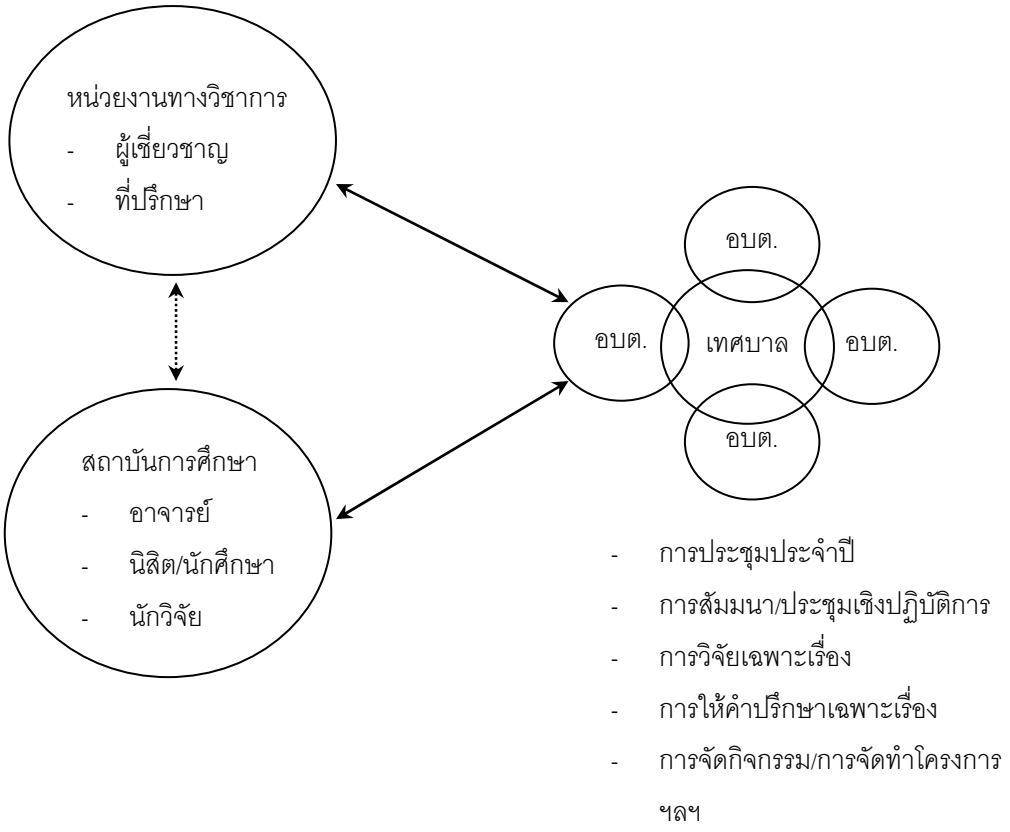

แผนภูมิที่ 4.5 แสดงเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองระดับท้องถิ่น

ที่มา : โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก

4.9 การสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนทางวิชาการ

เนื่องจากเทศบาลตำบลอัมพวาและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง เป็นหน่วยงานท้องถิ่นขนาดเล็กที่มีงบประมาณและบุคลากรจำกัด จึงอาจมีอุปสรรคในการดำเนินการอนุรักษ์ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการต่างๆ จึงควรมีการแสวงหาความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก โดยการจัดทำโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างท้องถิ่นกับหน่วยงานทางวิชาการของรัฐหรือสถาบันการศึกษาที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้มีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยดูแลและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการทำวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของท้องถิ่น ควรมีการจัดสัมมนาประจำปี และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวาแก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

แผนภูมิที่ 4.6 แสดงโครงข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนทางวิชาการ